Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…зетэмнай 1921 оной …ябриин 21-һээ гарана. | № 229 (18552) | 1990 оной октябриин 5, пятница | Сэн 3 мүн.

Хүдөө ажахын шэнжэлэл

…н шанартай үбһэ, ногоо-…урил бэлэдхэхэ, сенаж, …дараха хаһашье үни …Хадын оройгоор тү-… саһанай сайран …жа захалһан мүнөө …поли дээрэһээ һолоо-…сүм суглуулжа абахын саг үнгэрөө. Юуб гэхэдэ, саахар, белок болон бусад шухала бодосуудаар элбэг иимэ тэжээл илангаяа һаалиин малда шухала хэрэгтэй ха юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ таряа хурьяалгын хүдэлмэри шиидхэхы шатадаа гараба. Хаа-

…ЭРХИМ ДҮН ЭМХИДХЭЛЬЭЭ...

…уудаар тэжээлэйнгээ кор-…малтажа абаад, үбэл-…үедэ ядамаггүй хүрэ-…һайнаар хадагалха гээ-…шухала болоод байна. Тэ-…тариянай тоог дээ-…бол буртагтай орооһо гү-…суглуулжа, малай тэ-…хэрэглэхээр тээрмэдэ-…нөөсэлхэ хүдэлмэри эм-…жо, ябуулхаар болоо.

…ондо олон районой …нуудта эдеэшэжэ үрдеэ-…эран элбэг байжа, ороо-…ургамалнуудаар гори-…нэз сенаж, силос дараг-…Тиимэһээ үбэлэй һара-…малдаа талха тарья-…үйл ехээр үтэлтэгүй, ороо-…ургамалнуудаар хэгдэһэн …силосээр хангагдабал, …байхаар гэшэ ха. Тии-…үбһэнэй шанарай муу …ние хараада абажа, мал-…эдюулхэһээ урид илангаяа …хаар һурилэгдэһэн үб-…хэрэшэжэ, талха тарьянай …холижо бэлэдхэхэдэ …тай байха.

…үлэй жэлнүүдтэ олон …һаалиин фермэнүү-…дэргэдэ куузику, турнепс …болоо юм. Тиин …хйнгээ корнеплодой ур-…гээлтэ хоролтодо оруу-…хураажа абаха, һай-…хадагалха гэшэ гансашье …изаторнуудай бэшэ, мүн …нуудэй бүхы коллекти-…гол зорилго мүн. Урда …дтэ корнеплодоо газар-…алтаһаар, малдаа эдюул-…ээр үзүүлээд, хадагалан-…оркижо, хүлдэхөөгөөд …хаяха ушар олон ажа-…дта үзэгдэдэг һэн. Дии-…хадагалха хранилищи …байрагүйдөө шалтагла-…айшуул бии байһан …Мүнөө корнеплодтоо …һалан муугаар хандаха хаанагүй поли дээрэ һолоомоной бухалнууд олошороод байна. Тиин мүнөө һолоомоёо саһан доро оруулангүй сүм суглуулжа абаад, малай фермэ, гүүртэнүүдтэ, хонидой отаренуудта, мүн һайнаар барьгдаһан хорёо соо зөөжэ абаашаад сомоо һаз, үбэлдөө юугээршье агсашагүй тэжээл болохол даа. Һүүлэй мэдээгээр Баргажанай, Бэшүүрэй, Зэдын, Яруунын, Захааминай, Ивалгын, Кабанскын, Хэжэнгын, Сэлэнгын, Тарбагатайн, Хойто-Байгалай районой ажахынуудта һолоомо суглуулжа зөөхэ, сомохо хүдэлмэри һайнаар эмхидхэгдэнхэй ябуулагдана. Бусад райондо һолоомо бэлэдхэжэ абаха тухай һанаашалааашьегүй байха юм.

Һолоомонһоо гадна ажахы бүхэндэ хэрэглэмжэһээ гаргагдаһан (буртагтай холигдоһон, нойтон, хүсэд эдеэшээгүй) орооһон тарьянайнь тоогууд дээрэ ехээр суглараад байна. Иимэ талха тарьягаа улам муудхаажа, гутаангүй хатаагаад, малай тэжээлдэ хэрэглэхээр тээрмэдээд нөөсэлбэл, ашагтай байха. Мүнөө иимэ хүдэлмэри Тарбагатайн районой олон ажахынуудта урагшатайгаар эмхидхэгдэнхэй ябуулагдана.

Байгша ондо шанаржуулагдаһан силос горитойгоор даргдаа. Тусхайлбал, бүхыдөө даргдаһан 7.651.549 центнер силосэй 869.214 центнерынь консервантнуудаар шанаржуулагдаһан байха юм. Шанаржуулагдаһан силос илангаяа Мухар-Шэбэрэй райондо ехээр даргдаа. Мүн Зэдын, Яруунын райондо иимэ зүйлэй тэжээл элбэг байна.

Тэжээлэй единицын хэмжээндэ оруулжа харабал, байгша ондо республикымнай колхоз, совхозууд үбһэ, сенаж, силос, ногооной гурил, корнеплод, һолоомо ехээр бэлэдхэжэ абаад байна. Тобшолбол, Бауитын, Зэдын, Загарайн, Ивалгын, Кабанскын, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкалиин, Сэлэнгын, Тарбагатайн, Хориин районуудай ажахынуудта нёдондоной энэ үеынхиһөө үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэгдээд байна. Тиин мүнөө республикымнай колхоз, совхозуудай коллективүүдэй гол шухала зорилгонь гэхэдэ, абтаһан энэ тэжээлээ гамтайгаар, аша үрэтэйгөөр гаргашалха гэхэ гү, али малдаа бүхы тэжээлээ шанаржуулан бэлдээд эдюулхээр хүдэлмэреэ эмхидхэбэлнь, һайн бэлэй. Хэрбээ бэлэдхэгдээд байһан энэ тэжээлээ холын хараа бодомжотойгоор хэрэглээ һаа, гансашье ниитынгээ адууһа малые һайнаар ондо оруулха бэшэ, мүн ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ дүүрэн аргатай байна гэшэ.

РЕСПУБЛИКЫН РАЙОНУУДТА ҮБҺЭ ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ

1990 ОНОЙ ОКТЯБРИИН 1-нэй МЭДЭЭН

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр).

Районууд	Үбһэн	Сенаж	Тэжээлэй корнеплод	Силос	Ногооной гурил,	Малай условно толгой бүхэндэ бэлэдхэгдэһэниинь тэжээлэй единицын хэмжээгээр
Баргажанай	51,0	93,9	9,8	108,6	21,8	7,08
Баунтын	59,5	109,0	—	102,9	35,7	7,11
Бэшүүрэй	41,9	46,1	3,5	100,3	62,4	9,70
Зэдын	38,6	112,3	1,7	90,4	56,7	9,72
Яруунын	53,4	164,8	10,2	91,8	86,5	5,42
Загарайн	55,5	106,2	—	108,1	14,0	11,24
Захааминай	50,4	81,4	1,9	86,9	43,1	4,90
Ивалгын	52,2	63,7	8,2	106,3	73,1	10,53
Кабанскын	75,4	105,8	4,3	137,0	59,5	14,10
Хэжэнгын	40,1	66,3	—	94,7	98,5	6,80
Хурамхаанай	66,8	79,8	10,9	72,4	67,6	7,27
Хяагтын	36,0	87,1	2,1	46,1	67,3	8,54
Мухар-Шэбэрэй	47,8	41,6	2,1	141,7	52,6	9,24
Ахын	78,4	52,1	—	—	—	1,59
Прибайкалиин	40,2	151,9	18,5	167,1	19,5	13,95
Хойто-Байгалай	65.0	—	52 7	97,5	29,9	7,27
Сэлэнгын	45,1	71,3	5,5	89,5	43,7	8,29
Тарбагатайн	48,2	76,0	4,2	100,1	76,2	11,28
Түнхэнэй	65,9	72,0	35,7	83,8	97,8	6,22
Хориин	46,4	148,6	16,0	138,8	72,2	8,92
Республика бүхыдөө	49,9	86,7	6,8	102,5	57,0	8,23

Ивалгын районой «Сэлэнгэ» совхозой механизаторнууд байгша ондо 1900 центнер силос даража абаха түсэбтэй һэн. Тиин бүри сентябриин хахадаар тэдэнэр хараалһанаа бэелүүлжэ шадаа бэлэй. Энэ ажахыда шэмэтэ тэжээл нөөсэлгэ һая болотор үргэлжэлүүлэгдээ. Энэ хэрэгтэ ажахын автомобилиин жолоошон Леонид Петрович Негулимов хубитаяа ехээр оруулаа юм. Тэрэ үдэр бүри даабаряа үлүүлэн дүүргэжэ, суг хүдэлдэг нүхэдэйнгөө магтаалда хүртэһэн байна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: жолоошон Л. Негулимов; Силос даралгын үедэ.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ХҮСЭД ХҮРЭХӨӨР НӨӨСЭЛХЭБДИ

Бүхэли зундаа хура бороогой орожо, айхабтар ехэ һаад тойбо татаа, бэрхэтэй байдал тохёолдуулаашье һаань, энэ жэлдэ адууһа малдаа хүсэд хүрэхэ үбһэ тэжээл заатагүйл бэлэдхэхэ ёһотойбди. Тарьялан, сабшалан дээрэ һая наашада үзэгдөөгүй һайн ургасын гараад байхада, тэрэниие хайшаншье гэжэ һаань, бүри хагдатарынь хуу хураажа абаха болонобди.

Үбһэнэй ехэ абтажа шадаггүй дээрэһээнь, мүнөө ороонһото сенаж ехээр нөөсэлхые оролдонобди. Хонхолын, Шанагын мал шахалгын комплекснуудай хажууда хоёр нүхэндэ сенаж даргдаад байна. Бүхыдэнь 16 мянган тонно тиимэ тэжээл бэлэдхэгдэхэ юм.

Түрүүшын үдэрһөө оньһожоруулагдамал хоёр звено (даагшадынь Владимир Цырендоржиев, Николай Будаев) хамтаданъ 5 мянга шахуу центнер үбһэ һурилжэ абаа. Сабшаха, хураaха үбһэн үшөөл бии.

Тэрэшэлэн Амгалантын отделенидэ хонишон-арендатор Цыбен Дашинимаев өөрынгөө отарын хонидто эдюулхэ 400 центнер хураажа абаха байна. Тэрэнэй звено түсэбөө дүүргэхэ дүтэлэнхэй.

Тарьялан, сабшалан дээрээ ургаһан юумые хуу хураажа абаа һаамнай, ерэхэ үбэлжэлгын үедэ малай условно толгой бүхэндэ 20 гаран центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэ хоол нөөсэлэгдэхэ аргатай.

Тэрэниие бэелүүлхын түлөө хамаг хүсэеэ табинхайбди. Энээнэй хажуугаар тарьянай ургаса эдеэшэжэ, тэрэниие амяарлан хадаха хаһа оробо. Хэдэн комбайн тарьянда орожо, сабшагдаһан баалнуудай түрүүшын баалнуудые жэрылгэе.

М. ОЧИРЖАПОВ,
Бэшүүрэй районой Бодонгуудай совхозой директор.

ТҮРҮҮШҮҮЛ ТОДОРБО

Согто-Хангилай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой үбһэшэд ажалайнгаа эршые улам түргэдхэжэ, шадаал һаа, ехэ үбһэ хураажа абахые эрмэлзэнэд.

Ажалай ветеран Абида Нордоповой ударидажа ябаһан үбһэшэдэй бригада һүүлэй долоон хоног соо 1917 центнер үбһэ һурилжэ, нэгэдэхи һуури эзэлээ. Дээрэ дурсагдагша бригадын гэшүүд нэгэдэхи шатын дипломоор, мүн 3 толгой хонёор шагнагдаба.

Иигэжэ сентябриин 20-ной байдалаар Согто-Хангилай XXII партийна съездын нэрэмжэтэ колхоз 35.226 центнер бүдүүн тэжээл нөөсэлжэ, түсэбөө 70 шахуу процент дүүргэбэ.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

Агын округ.

„Буряад үнэн"-91

УНШАГШАДТАЯА УУЛЗАЖА БАЙХА

«Буряад үнэн» газетэмнай мүнөө жэлдэ үнэтэй болохонь гээд мэдээ алдаһан зон даншье олон бэшэ. Өөрынгөө ерад зоной хэлэ хүндэлһэн, ёһо заншалаа үргэхэ гэһэн уншагшад энээнһээ шалтагаалан болжо, газетээ бэшэхээ болихо гээ һаа, ехэ алдуу болохо.

Тиибэшье уншагшадтай ажал ябуулагданагүй гэжэ хэлээ һаа, зүб ха. Ахамад редактор Р. Б. Гармаевай радиогоор хэһэн хөөрэлдөөн ехэ удхатай байгаа. Мүн баһа таһагые даагшад яһалашье удхатай статьянуудые гаргадаг.

Теэд энэ ажалтнай бага. Юундэб гэхэдэ, газар газарта уншагшадтаяа газетын хүдэлмэрилэгшэд уулзанагүй. Тоосоото хөөрэлдөө хэнэгүй.

Хэрбээ түб һууринуудта уншагшадые суглуулжа, киногой урда уулзажа гү, али бага коллективүүдээр ябажа, хөөрэлдөө хээ һаань, үрэ гараха байгаа.

Мүн баһа буряад хэлэн дээрэ гарадаг районой газетэнүүдэй байдал хүндэ байна. Эндэ баһа ажал ябуулагданагүй. Буряад газетэгүйгөөр буряад хэлээ, ёһо заншалаа һэргээхэбди гэжэ һанаһан зон алдуу хэнэ. Мүнөө хүрэтэрөө республикын хүтэлбэрилхы зургаанууд газетээ дэмжэхэ ябадалые хэрэгсээнэгүй. Энээн тухай тогтоолшье абтаагүй. Һургуулиин буряад хэлэнэй багшанараар, үхибүүдээр ябажа, ойлгууламжын хүдэлмэри дүүргэнэгүй. Саг ошожол байна. Һүүлдэнь һүүлшынгээ буряад уншагшадые алдажа, хэн хэнээ зэмэлхэ болонобди? Буряад газетэ бэшэлгын сагые декабриин 1 болотор һунгааха хэрэгтэй, мүн район дотор «Буряад үнэн» газетын редколлеги штатна бэшэ хүдэлмэрилэгшэдөө жэлэй захилай урда суглуулжа, һургаха ёһотой байгаа. Журналистнуудай съезд бүхэн дээрэ һуралсал тухай шиидхэбэри абтадаг. Харин тэрэмнай хии үгэ, хооһон хөөрэлдөөн болодог. Маанадые, мүн баһа район дотор литературна бүлгэмүүдэй гэшүүдые суглуулжа, «Үнэн» газетынгээ ерэхэ жэлэй түсэб хөөрэжэ үгөөд, ехэ ехэ тосхоноор, һургуулинуудаар тоосоото уулзалгануудые хээ һаатнай, һайн үрэ гараха һэн. 1969 онһоо «Үнэн» газетэ захижа абадагби.

Иимэ ажал ябуулжа байхын нэгэшье гэршэ болоогүй байнаб.

Э. БУДАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Яруунын район.

ХЭЛЭЭЭ ШУДАЛХА БАГШАМНАЙ

Анхандаа буряадууд үндэһэн хэлэн дээрэ гарадаг газетэтэй болохын хойноһоо ехэ юумэ хэжэ урагшатай болгоһон, бүтээһэн гэшэ. Хамаг юумэн бэлэхэнээр бүтээгүй. Түрүүшээр хуушан монгол үзэг шудалха гэһэн эрилтэ табигдаһан байгаа. Тэрэнһээ эхилээд түрүүшээр монгол хэлэн дээрэ газетэмнай гаража эхилһэн гэшэ. Теэд монгол хэлэ зааха хүнэйшье хомор, тиигээдшье монголоор уншаха хэрэгэй хүндэшэг байхадань, тэрэ газетые ондоо болгохо, хүнгэн үндэһэн хэлэтэй болгохо гэһэн һанамжа дурадхалнууд ороогшо һэн. Тэрэ сагта бэшэг зааха гэхэдэ, саарһан хомор, карандаш гэшэ байхагүй, ядахадаа хөөгөөр бэшэһэн болохо. Али гэбэл шулуун нүүрһэ бэдэрхэ, үгышье һаа графидаар бэшэхэдэ зөөлэн, мүн туулгаар бэшэхэ үе байгаа юм. Үдэшын һургуулиин болоходо, керосин хаана байхаб, зомгооһондо гал носоожо, гэрэлтэй болгохо. Үгышье һаа, тоһо шарлуулжа зула бэлдээд, тэрээхэн зулаяа тойроод хэдэн хүнүүд үндэһэн хэлээ үзэхэ, үбгэд хүгшэд хаһа шадалаараа үзэг холбохо, тоонуудые бэшэжэ һураха. Зариман залхуураад, һажажашье һууха, хажуудань һууһан хүнииинь сохьень оншотойгоор тос байса няһалжархиха, «хаарта шагай гэхэдэ, оболзошохо байгаад, энээхэн хэдыхэн үзэгэй түлөө нойртоо даргдашоод һууна» гэжэ шогтой үгэнүүдээр дайраад абахадань, нүгөөдэнь сэлмэшэһэн, бэшэгээ саашань үргэлжэлүүлхэ. Урид гараһан газетээ бөлюулаад, лата алфавит заадаг болоо бэлэй. Энэнь нэгэ бага хүнгэн ойлгосотой байһан. Теэд нютаг нютагай хэлэн ондоонууд, нэгэ жэгдэ бэшэ бшуу.

Үндэһэн газетынгээ гаража эхилхэдэнь, хүнүүд тэрээн соо юун гэжэ бэшэгдэнэб гэжэ урагша, хойшонь иража байжа уншаха, һонирхохо. Урдань манай Ахын район почтоёо морёор зөөхэ, тиимэһээ газетэнүүд хахад һара боложо уншагшадта хүрэгшэ бэлэй. Колхоз бүхэнһөө нэгэ-нэгэ хүн почто Монһоо зөөхэ. Тэрэ сагта мүнгэнэй зүйл хомор, газетэдэ захил хэхэ гэхэдэ, мүнгэгүй, колхозһоо абаха гэхэдэ, баһал байхагүй. Жэлэй тоосооной болоходол, мүнгэтэй бологшо һэн.

Үбгэд, хүгшэд үзэг танихашьегүй һаа, айл бүхэн заатагүй хамагай түрүүн «Үнэмнай» гэхэ. Үбгэд «Үнэниие» абаад, абдар соогоо хадагалаад байха. Орожо ерэһэн номтой хүнүүдтэ уншуулжа, газетынгээ шэнэ һониниие заатагүй мэдэд абаха. Газетэ уншажа үгэһэн хүн ехэ хүндэтэй, хүндэлүүлээд гараха. Уншуулһан газетээ нэгэшье хаяхагүй, хадагалаад байха. Юундэб гэхэдэ, тэрээн соо эгдэб һонин түүжа, үльгэр, таабаринууд бэшэгдэдэг, баһа шог ёгто расскзууд гараха. Тэрэнэй хажуугаар фельетонууд, архиншад, хулгайшад тухай бэшэхэдэнь, үбгэд хүгшэд захаһаа абан, «вот так надо» гэжэ байжа урмашажа байгша бэлэй. Харин мүнөө болоходо, шабхадаһан, хадхуууртай «халаахай» юумэнэй мүрөө таһалуулһаниинь хайшаа юм? Мүнөөш архиншад үшөөл олошороо, архи удаггүй хүнүүдэй архиин талонуудые хайр харамгүй, хэды ядыш болог, абажал мэдэхэ. Кабинет соогоо архи асаруулаад, уужа сагаа үнгэргэдэг ноёдууд үсөөн бэшэ. Архиншадһаа боложо, хамаг юумэн гэдэргээ татагдадаг. Урагшаа зүдхэхэ, ажал хэрэгээ шэнэ гуримаар эрид эрьесэтэйгээр табиха хүсэн тон багаар хэрэглэгдэнэ гэхэдэ, алдуу болохо аал? Архи ууха мүнгөөрөө «Буряад үнэниие» абажа, тэрэнэй шэнэ һонинуудаар үдэр бүхэндэ танилсажа байгаа һаа, тэрэнһээ туһатай хэблэл, хай, байхашьегүй хаш даа!

Үндэһэн хэлэнэймнай «Үнэн» газетэ үнэтэй болоошье һаа, һонирхохо юумэн үдэр бүхэндэ гаража байдаг. Саашадаа «Буряад үнэн» газетынгээ шэнэжэ шанар бүри уран хурса, хэлээ нарижуулан хүгжөөхэ бээ гэжэ һанагдана. Тиигээдшье үндэһэн хэлээ шудалха хэрэгтэмнай түрэлхи газетымнай эгээл ёһотой багшань болохо байһаниинь элитэ.

Д. ДУГАРОВ,
дайнай ба ажалай ветеран.

СССР-эй Верховно Советэй сесси

…рми ба парти: ШАНГА АСУУДАЛ

…ябриин 3-най үглөөгүүр …эй Верховно Соведэй па-…удай хамтын заседани …депутадууд «Германиин …алые» зүбшэн хэлсэжэ …бэ. СССР-эй болон ГДР-…оондохи хани барисаан, …аа холбоон ба нэгэ нэ-…туһалха тухай 1975 оной …нэй хүсые болюулха ту-…тогтоол баталан абаба. …МИД-эй иимэ дурад-…нотын үндэһөөр иимэ …ол баталагдаба. Тогтоо-…зүбшэн хэлсэхэ үедэ ма-…гурэнэй гадаадын полити-…ажал ябуулгатай холбоо-…зарим асуудалнуудые де-…тудай табиһан дээрэһээ …ментда тэдэниие хаража …ые хараалһан пункт до-…соо бии.

…эн сагтань заседанида …дагшад олониитын нэгэ-…нууд тухай СССР-эй Хуу-…проектые хаража үзэлгэ …жэлүүлбэ. 16-дахи стать-…зүбшэн хэлсэлгэ тушаа …ба шанга үгэ буляалдаан …бо. Эгээн ехэ арсалдаанай …һан тэрэнэй хоёр хубиие …харуулхаар. «Хуули хамгаалгын зургаануудта тушаалнуудые эзэлдэг сэрэгэй албатад болон хүнүүд партинуудтахи политическэ эдэбхитэй ажал ябуулгаяа болюулна» гээд дүрбэдэхи хубидань хэлэгдэнэ.

«Зэбсэгтэ Хүсэнүүд болон хуули хамгаалгын зургаануудта политическэ партинуудай эмхинүүдые байгуулха тухай асуудал хадаа эдэ зургаанууд тухай хуулиин документнүүдэр гуримшуулагдана» гээд табадахи хубидань хэлэгдэнэ.

«Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ, гүрэнэй аюулгүйе сахилгын, дотоодын хэрэгүүдэй, прокуратурын, гүрэнэй арбитражай болон сүүдүүдэй зургаануудта партинуудай эмхинүүдые байгуулжа ба ажэллуулжа болохогүй» гээд тэндэ баһал хэлэгдэнэ.

Хэрбээ тон богонёор хэлэхэ болоо һаа, армида, МБД-дэ, КГБ-дэ болон тоологдоһон бусад зургаануудта политическэ эмхинүүд байха гү, али үгы гү гэһэн асуудал табигдаа.

Арми болон хуули хамгаалгын зургаанууд ямар нэгэн партийна политика бэелүүлхэгүй, хуулитаар һунгагдаһан гүрэнэй засагтал мэдэлтэй байха зэргэтэй гэжэ зариманиинь хэлэһэн байна.

Венгри болон Чехословаки руу совет сэрэгүүдые КПСС лэ эльгээһэн байгаа гэжэ түүхын баримта һануулагдаа.

Олон партинуудай бии боложо байхада арми хоорондоо зүришэлдэдэг партинуудай оршом болохо ёһогүй гэжэ хэлэгдэһэн байна. Хэрбээ тэндэ ямаршье партиин эмхинүүдэй үгы юм һаа, общественэ политическэ бүхы хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ газар болохо аргатай. Депутадууд-сэрэгэй алба хааагшадай һанамжанууд баһал ондо ондоо байба.

Армида политическэ эмхинүүдые үлөөхэ гэһэн хүнүүдэй һанамжые СССР-эй Верховно Соведэй гэшүүн, СССР-эй Президентын советник, Советскэ Союзай Маршал С. Ф. Ахромеев эгээл тодоор хэлээ гээшэ ха. Манай Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй оршон байһан бүхы жэлнүүдтэ КПСС-эй организацинууд армиин таһаршагүй хубинь болоо гэжэ тэрэ хэлэбэ. Мүнөө тэдэниие болюулха гээшэ армиие хүшэр хүндэ байдалда оруулха гэһэн удхатай. Энэ асуудалые шиидхэхын түлэ саг хэрэгтэй гэжэ маршал үгэеэ түгэсхөө.

Үдэрэй заседаниин һүүлдэ дуугаа үгэжэ эхилхэдэнь, дээрэ харуулагдаһан пунктнуудай нэгэниинь шье хараада абтаагүй. 16-дахи статья тэдээнгүйгөөр баталагдаа. Арсалдаанай гараһан пунктнуудта депутадууд дахин бусаха болоо.

Үдэшын заседани дээрэ Хуулиин проектын статья бүгэниие хаража үзэлгэ түгэсхэгдэбэ. Ниитын эмхинүүдэй болон гүрэнэй засагай эрхэнүүдые тааралдуулха тушаа арсалдаанай гараһан дээрэһээ Хуули баталагдаагүй.

Заседанида хабаадагшад СССР-эй Профсоюзуудай эрхэнүүд тухай Хуулиин проект тухай мэдээсэл шагнаад, тэрэниие һайса бэлдээд, октябриин 20 болотор бэлэн болгохо гэжэ тогтообо.

(ТАСС).

ЗҮБЛЭХЭ ЗҮЙЛДЭНЬ ТАБАН АСУУДАЛ

…ОСКВА. (ТАСС). Октябриин …РСФСР-эй Соведүүдэй …най республиканын парла-…хүдэлмэреэ үргэлжэлүүл-…байгаа РСФСР-эй Верхов-…Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Р. И. Хасбулатов заседаниие нээбэ. Зүблэхэ зүйлдэ табан асуудал табигдаба. Хизаарай, областной, Московско болон Ленинградска городской сүүдүүдэй судьянарые һунгалга ба эдэ сүүдүүдэй президиумүүдэй гэшүүдые баталха гурим, мүн тэрэшэлэн зарим областной, Московско болон Ленинградска городской сүүдүүдэй судьянарые уялгануудһаань болзорһооны урид сүлөөлхэ тухай асуудалнууд тэдэнэй дунда байба.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй заседани

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй хоёрдохи сессиин зүблэхэ зүйл хоёр һара шахуу саг соо зүбшэн хэлсэгдэжэ байна. Республикын засагай дээдын зургаанай Президиумэй сессиин урда тээхэнэ болоһон заседани дээрэ шиидхэбэри абтажа, 18 асуудал зүблэхэ зүйлдэ оруулагдахаар хорао лагдаба. Засагай дээдын зургаанай сессиин зүблэхэ зүйлдэ иимэ олон асуудал урда тээнь хэзээдэшье табигдаагүй юм. Буряадай АССР-эй арадай депутадууд удаан саг соо эршэмтэйгээр хүдэлжэ, шухала хуулинуудые баталан абаха.

Асуудалнуудай ямараар бэлдэгдэһэнһээ сессиин хүдэлмэри ехэтэ дулдыдаха. Зүблэхэ зүйлдэ оруулагдаһан асуудалнууд бултадаа орёо хурса, шухала удха шанартай байна. Эгээл тиимэһээ сесси дээрэ халуун үгэ буляалдаата хөөрэлдөөн болохоор хүлеэгдэнэ.

Республикын гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай Деклараци баталан абалга зүблэхэ зүйлэй гол асуудал болоно. Ниитын элдэб эмхинүүдэй, бүлэг арадай депутадуудай, зарим эрхэтэдэй бэлдэһэн гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай Деклорациин 6 проект Верховно Соведэй Президиумдэ ороо. Эмхидхэгдэн байгуулагдаһан тусхай комисси эдэ проектнүүдые наринаар шэнжэлээд, бүхы материалнуудай үндэһөөр проектын өөһэдын вариантые бэлдэһэн байгаа. Дурадхалнууд, нэмэлтэнүүд тэрэндэ оруулагдаа. Сессидэ хабаадагшадай үзэмжэдэ энэ проект дурадхагдаха юм. Гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай элидхэл хэхыень республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ С. Н. Булдаевта даалгагдаба.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов республикые дэлгүүрэй экономикодо оруулха гол хараа бодол тухай элидхэл хэхэ.

Экономико хүгжөөлгэдэ хабаатай хуулиин проектнүүд сессиин зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаха. Тусхайлбал, Зөөри тухай Хуулиин проект тэрэ тоодо ороно. Арадай депутадууд республикын Министрнүүдэй Соведэй, арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй байгууламжые хаража үзэхэ, нэгэдэхи сесси дээрэ баталагдаагүй министрнүүдэй, Гүрэнэй комитедүүдэй түрүүлэгшэнэрэй кандидатурануудые зүбшэн хэлсэжэ, баталха байна.

Арадай депутадуудай ажал ябуулгые эмхидхэхэ талаар Загарайн районой арадай депутадуудай Соведүүдэй хүдэлмэри тухай асуудал Верховно Соведэй Президиумэй заседани дээрэ хаража үзэгдөө. Загарайн районно Соведэй түрүүлэгшэ А. К. Вершинин энэ асуудалаар мэдээсэл хэбэ. Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар тогтоол баталагдан абтаа.

Буряадай университедые Улаан-Үдэдэ нээхэ тухай шиидхэбэри заседани дээрэ абтаба. Эмхидхэлэй бүхы асуудалнуудые хаража үзэхэ, шиидхэхэ хүдэлмэриин бүлэг байгуулагдаа. Энэ университет Зүүн зүгэй оронуудай түүхэ, хэлэ бэшэг шэнжэлхэ шэглэлтэй байха юм.

Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар республикын Гүрэнэй комитет байгуулха тухай гүйлтатайгаар ВЛКСМ-эй рескомой нэгэдэхи секретарь Ц. Батуев Верховно Соведэй Президиумдэ хандаба. Үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнэй һүүлээр энэ асуудалые наринаар шэнжэлхэ гэжэ шиидхэгдэбэ.

Верховно Соведэй Президиум Яруунын, Хойто-Байгалай, Прибайкалиин болон Хэжэнгын районуудай захиргаанай-территориальна бүридэлдэ хубилалтануудые оруулба. Тусхайлбал, Яруунада Улхасаагай болон Тужын, Хэжэнгэдэ Могсохоной сельскэ Соведүүд шэнээр байгуулагдаа.

Республикын ажабайдалай бусад асуудалнууд Верховно Соведэй Президиумэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

В. БАДМАЕВ.

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРБАН ХОЁРДОХИ ЗАРЛАЛАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ХОЁРДОХИ СЕССИИН НЭЭГДЭХЭ ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сесси Соведүүдэй байшангай конференц-зал соо байгша оной октябриин 8-най үглөөнэй 10 сагта нээгдэхэ.

Буряадай АССР-эй арадай депутадуудай районно болон городской бүлэгүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй зүблөөн Соведүүдэй байшангай конференц-зал соо байгша оной октябриин 8-да, үглөөнэй 9 саг 30 минутада болохо.

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай хоёрдохи сессидэ эрэһэн Буряадай АССР-эй арадай депутадууд Соведүүдэй байшангай гурбадахи дабхарай 408-дахи кабинет соо үглөөнэй 9 сагһаа 18 саг хүрэтэр бүридхэлдэ абта а.

Сессиин нээгдэхэ үдэр, байгша оной октябриин 8-да, Соведүүдэй байшангай конференц-залай фойе соо үглөөнэй 8 сагһаа бүридхэлдэ абтаха.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Тоосоото-һунгалтын суглаанууд

КОММУНИСТНУУДАЙ ҮГЭ

Далахайн совхозой коммунистнуудай тоосоото-һунгалтын суглаан һаяхан боложо үнгэрбэ. Хубилган шэнэдхэлгын демократиин үедэ үнгэргэгдэһэн энэ суглаан урда суглаануудһаа тухэл шэнжээрээ ехэтэ илгараа гэжэ тэмдэглэхээр. Энэ суглаан дээрэ коммунист бүхэн өөрынгөө һанамжа дурадхалые, дутуу дундануудые тэмдэглэхэ хүсэлтэй байгаа. Табан сагһаа үлүү соо үргэлжэлһэн суглаан зургаан асуудал хаража үзөө.

Түрүүшын асуудал — партиин гэшүүндэ абалга. Эндэ совхозой ахамад ветеринарна врач ябаһанаа 1984 онһоо адуушан болоһон Цыренов Бато Очировичай партида орохо тухай үгэһэн мэдүүлгэ хаража үзөөд, партида абаһан байна.

Удаань партийна организациин секретарь Борис Лубсанович Балдановай тоосоото элидхэл шагнагдаа. Б. Л. Балданов энэ тушаалда хэдэхэн һарын туршада хүдэлнэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Олон жэлдэ парторг ябаһан Бато Дабаевич Бадмаев совхозой директорээр һунгагдаа һэн.

Элидхэл соо совхозой хүдэлмэриин ябаса тухай, дутуу дунданууд, партийна хүдэлмэри, коммунистнуудай энэ хүдэлмэридэ оруулһан хубита, үүргэ тухай хэлэгдээ. Манай ажахын шухала кампани болохо үбһэ хуряалга дүүрэнтээ гээшэ. Энэ үе соо ямар партийна организациин, коммунистнуудай талаһаа ямар хүдэлмэри үнгэргэгдөөб гэжэ тэмдэглэгдээ. Тиихэдэ үбһэ хуряалгын, ниитын малай үбэлжэлгэдэ бэлдэлгын үедэ, мүн партийна хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг коммунистнууд нэрлэгдээ. Тиихэдэ элидхэлшэ партиин XXVIII съезд тухай тогтоожо, Уставай хубилалтануудтай сугларагшадые танилсуулаа.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ нэн түрүүлэн коммунист, нэгэдэхи отделениие эрхилэгшэ Ю. Б. Будаев үгэ абажа хэлээ. Тиихэдэ манай коммунистнуудай дунда суглаанда гүйлгажа шахуу ерэдэг хүнүүд ушарна. Иимэ хүнүүд манай зэргэдэ хэрэггүй гэжэ тэмдэглэбэ. Саашадаа партида абахадаа үнэн сэхэ, урагшаа һанаатай хүнүүдые абаха, тоосоото-һунгалтын үедэ парторг һэлгэгдээд, партийна ажабайдалдамнай нэгэ бага зогсолто болошохоео һанаа. Социалис мүрысөөн һулаар эмхидхэгдээ гээд Юрий Бадмаевич тэмдэглэһэн байна. Ю. Б. Будаев тоосоото үе соо партийна организаци дунда зэргээр ажаллаа гэжэ сэгнэлтэ үгөө.

Хоёрдохи отделениин ЛМО-гой бригадир, партгрупорг В. Ц. Доржиев удаань үгэ абажа, тоосоото үе соо үзэгдэһэн дутуу дунданууд дээрэ тогтоо. Тиихэдээ залуушуулай партида үсөөнөөр ородог тухай тэмдэглээ.

Коммунистнууд Б. Р. Гончикоа, В. Ц. Будаев, Ш. Ч. Шойдоров гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, партийна организациин хүдэлмэри хайшан гэбэл һайжаруулха тухайгаа һанамжа, дурадхалнуудаа оруулаа. Олон жэлдэ адуушанаар амжалтатайгаар хүдэлһэн Борис Ринчинович Гончиков үгэ хэлэхэдээ, манай ажахын хүдэлмэришэд Монголдо ошожо үбһэ сабшана. Энэнь ехэ үнэтэй болоно, шанар муутай үбһэн асарагдана гэхэ мэтын тон шухала асуудалнууд дээрэ тогтоо.

— Тиигэнхаар өөһэдынгөө газар дээрэ үбһэ сабшабал, бага гаргашатайгаар, ехэ үбһэ абажа шадаха байнабди. Жэшээ болгон дурдаа һаа, һаяхан совхозой мэргэжэлтэд, сельсоведэй хүдэлмэришэд Хэршэлэг гэжэ газарта ошожо, яһала ехэ үбһэ сабшажа сомоо. Иимэрхүү ажал заншалта болгоо һаа, ехэл һайн һэн,— гэжэ Б. Р. Гончиков дурадхаа.

Малшан Ш. Ч. Чойдоров ажахыдамнай ажалшадые халажа абахаар хүнүүд үсөөн гэжэ тэмдэглээ. Энэ жэлдэ аяар 15 хүн наһанайнгаа амаралтада гарахань, теэд тэдэниие халахаар хүнүүдые хургаа даража тоолохоор.

— Би Урда-Гол гэжэ газарта олон жэлэй туршада мал дээрэ хүдэлнэб. Эндэ ажалша бэрхэ залуушуул олон. Гэбэшье тэдэндэ ехэ һонигүй гэжэ һанагшаб. Юундэб гэхэдэ, манда кино харуулдаггүй, худалдаа наймаан муугаар эмхидхэгдэнэ. Комсомолой ажал тон һула. Юуншье хэгдэнэгүй гэхэдэ болохо. Комсомолшуудай зүгһөө эдэбхи, үүсхэл гаргагданагүй. Концерт наадашье бэлдээд, харуулжа байхада яаха юм,— гэжэ Ш. Ч. Чойдоров тэмдэглээ.

Энэ асуудалда харюу болгон комсомолой организациин секретарь Бато Мархаев үгэ хэлэхэдээ, үнэхөөрөөшье, комсомолой ажалай тогтошоһые бодотоор гэршэлээ. Манай нютагта залуушуул олон. Тэдэнэй дунда эдэбхи оролдосотой, бэрхэ шударгы хүбүүд, басагад үсөөн бэшэ. Тэдэнэй зали бадаруулжа, тэдэниие дамжан ябаха ударидагша хэрэгтэй гэжэ энэ элидхэл шагнаан һуухадаа һэнэа һэм. Комсомол-залуушуулай коллективые ударидагшын суглаан дээрэ гаргаад юумэ хэнэгүйбди гэжэ хэлэхые шагнажа һуухада эшхэбтэр һэн.

Арадай депутадуудай Утаата-Далахайн сомоной Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Л. Хартаев үгэ хэлэхэдээ партийна организациин хүдэлмэри һулаар үнгэргэгдөө. Элидхэлшэ элидхэл соогоо коммунист бүхэнэй ажал хэрэгые сэгнэжэ үгэхэ байгаа гэжэ тэмдэглээ. Парторг коммунист бүхэнтэй уулзажа хөөрэлдэхэ, тэдэнэй һанамжа, дурадхалнуудые шагнаха байгаа, тиигээд лэ партийна организациин хүдэлмэриин тоосоо бэлдэхэ һэн гэһэн һанамжа В. Л. Хартаев оруулба.

Удаань партийна организациин секретариие, тэрэнэй бюрогой гэшүүдые һунгалга нюуса дуугаар үнгэргэгдэжэ, парткомой секретаряар Борис Лубсанович Балданов дахинаа һунгагдаба. Бюрогой гэшүүдээр шэнэ коммунистнууд һунгагдаа.

КПСС-эй райкомой байгуулга хаража үзөөд, өөһэдынгөө һанамжа оруулха тухай асуудал харагдаба. Мүн районой партийна XXXIII конференциин делегадууд һунгагдаа, райкомой бюрогой гэшүүдтэ кандидадууд дурадхагдаа. Далахайн совхозой коммунистнуудай тоосоото-һунгалтын суглаанда КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь Б. Д. Порхоев хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байна.

Тоосоото-һунгалтын суглаан ехэ һонирхолтойгоор үнгэрөө, коммунистнууд эдэбхи ехэтэйгээр хабаадаа гэжэ тэмдэглэхээр. Гэбэшье эндэ баталагдаһан тогтоолнуудай болон хэлсэгдэһэн асуудалнуудай хоо һон хөөрэлдөөн болоод үлэшэнгүй, бодото дээрээ, үнэн зүбөөр бэелүүлэгдээ һаань, ехэл һайн бэлэй.

Х. ДАМПИЛОВА,
манай штатнабэшэ корр.

Алдарта Байгалаа

аршалан хамгаалая!

ЯАЖА АРШАЛХАБИБДИ?

Гурбан жэлэй саана япон ба совет уран зохёолшодой Байгалай дэргэдэ түрүүшын уулзалгын үедэ тусхай хүдэлөөн дэлгэрһэн юм. «Байгалай хүдэлөөн» гээд нэрлэгдээд, иимэ зорилго урдань табигдаа һэн: Сибирьтэ, Арменидэ ба Японда байгаалиин зэндэмэни — Байгал, Севан, Бива нуурнуудые аршалан хамгаалха. Үнгэрһэн жэлһээ эхилээд Монголой түлөөлэгшэд эндэ оролсоо: дэлхэй дээрэ экологическа талаараа эгээл һайн байдалтай гэжэ тоологдодог шахуу аад, сошордолой дохёо сохихо баатай болоо. Юуб гэбэл, Хүбсэгэл нуурай хуби заяан эдэнэй һанаае зобооно ха юм. Хүбсэгэл Байгалтай уһааараа холбоотой, арадай домогууд соо Байгалай дүү хүбүүн гэжэ нэрлэгдэдэг.

«Байгалай хүдэлөөндэ» мүн лэ оролсоһон дэлхэйн олон ондоо зүг шэгэй нуурнууд, жэшээлбэл, Балхаш ба Араал агаарай зам-урасхалаар хоорондоо холбоотой юм. Тиихэдээ эдэ нуурнууднай арадай домогой ёһоор хуул аха дүүнэр мэтэ болоно бшуу. Бүри онсолон, тодорхойлон нэрлэбэл, али алиниингье хэхидолдо ороһон тула бэе бэедээ бүри дүтэрхы, нэгэ адли муу байдалтай. Бидэшье — уһа голоо урданайхидал адли аниг сэбэр болгохые оролдогшод мүн лэ амаргүй бэрхэтэй байдалда ха юмбибди. Һүүлэй үедэ байгаали хамгаалагшадай аһан оролдоошье һаань, уһа голнай ариг сэбэр болоногүй.

СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ (1989 оной ноябрь) орон доторнай тон сошордомо, зарим тээгээ бүри шахардуу экологическа байдал тогтоо гэжэ заагдаа һэн. Хэмжээнүүдэй абтаашье һаа, байгаалиие һэргээхэ, элүүржүүлхэ хүдэлмэри хангалтагүй ябуулагдана.

103 городто (50 миллион хүн ажаһуудаг), тэрэ тоодо Улаан-Үдэ хотодо ехээр бузарлагданхай гэхэ гү, али агаарта дэгдэдэг хорото бодос харгада абтадаг нормоһоо хэдэ дахин дээгүүр юм. Промышленнэ хорото үлэгдэлнүүдэй хэмжээн дээшэлнэ, ехэнхи хубинь ажаһуудалай бог шоройнь элдэбын газарта абаашагдажа хаягдана.

Урасхал уһанай бузарлагдахаһаа гадна газарай хүрьһэн дорохи уһанда бузар орожо. 600 городто үйлэдбэриин үлэгдэл уһан һайнаар сэбэрлэгдэнэгүй. Бага үлөөдэлтэй технологеор үйлэдбэрилэгдэдэг продукциин хэмжээн бага. Хэзээ нэгэтэ үрэжэлтэй газарай миллион гектарнууд хэрэглэмжэһээ гаранхай. Уһанда угаалгажа, һалхинда үлеэлгэжэ һураһанһаа, хадын хүдэлмэринүүдһээ, модо, һөөг гамгүй тайраһанһаа, бусад олон шалтагаанһаа болоо. Эдеэ хоолой зарим продуктнуудта пестицидүүд, нитрадууд ехэ байна, заримдаа эдеэ бариханьшье аюултай.

Дээрэ дурсагдаһан зүйлнүүд манда, Буряад орондо ажаһуугшадта сэхэ хабаатай. Юуб гэбэл, Байгал нуурай уһанай нөөсын гурбанай хоёр хубинь манай республикын дэбисхэртэ ха юм.

Байгал шадар ажаһуугшадай зорилгонууд ехэ, шухаг. Эдэниие бэелүүлхын тула түрүү үзэл бодолтой зон хүсэеэ элсүүлхэ ёһотой. Нэн түрүүн эрдэмтэдтэ энэ сэхэ хабаатай. Жэлһээ жэлдэ иимээр бодомжолдог зон олошорно.

Байгша оной сентябриин 5-һаа 11 болотор Улаан-Үдэ хотодо «Байгалай хажууда хүн ба тэрэнэй ажаһуудаг оршон» гэһэн уласхоорондын түрүүшын конференци үнгэргэгдэбэ. 7 ороной түлөөлэгшэд хүдэлмэридэнь хабаадаа. Юрэл элидхэлнүүд шагнагдаа бэшэ, харин һанамжануудаа хубаалдаха, харилсаха арга тон аятай байба. Буряадай драматическа театрай байшан соо пленарна заседани үнгэргэгдөө һэн. Бусад үдэрнүүдтэнь — Байгал дээрэ секционно хэшээлнүүд болсо. Нуурай дэргэдэ һэн тула онсо оршон байдал тогтонхой бэлэй. Һамда эндэ илангаяа юун һайшаагдааб гэхэдэ, бүхы асуудалнууд хүнтэй холбоотойгоор харагдажа үзэгдөө. Экологическа бусад форумуудта иимэ юумэн үгы һэн.

Конференцидэ хабаадагшад ниитэ нэгэн һаналтай байһанаа элирхэйлээ. Листвянкада бата үндэһэтэй шэнжэлгэнүүдэй уласхоорондын экологическа түбһөө гадна Улаан-Үдэ хотодо Байгалай регионие хамгаалха уласхоорондын экологическа түб байгуулха гэжэ хэлсэгдэбэ. Монголой Арадай Республикын дэбисхэр дээрэ иимэ түб байха ёһотой гэһэн һанамжа мүн лэ элирхэйлэгдээ. Хэблэлэй хуудаһануудта толилогдоһон меморандум дотор энэ түб тухай хэлэгдэнхэй.

Байгал тухай Хуули хойшолуулашагүйгөөр баталан абтаха ёһотой. Энэ тон шухаг гээд тэмдэглэмээр.

Хари гүрэнэй түлөөлэгшэдтэй хамта хэдэн протоколдо гар табигдаа. Эрдэмэй хамтын шэнжэлгэнүүд, мониторингын хамтын түбүүдые байгуулха хүсэл һэдэлгэнүүд эдэ протоколнууд соо оруулагдаа.

Өөрөө би МНР-эй «ногоонхидой» партиин ударидагша Д. Баасандоржтой танилсааб. Һонирхолтой хөөрэлдөө ябуулаабди. «Манай Байгал» ба «Ертонц» газетэнүүдээрээ андалдаабди. Эдэ газетэнүүдэй хуудаһануудта байгаали хамгаалха тухай материалнуудые бэлдэжэ толилхо, энэ талаар хамтын хүдэлмэри тухай хэлсээбди. Сэлэнгэ мүрэн алишье талымнай, бултанаймнай ха юм. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, форум аша үрэтэй, һонирхолтой болоо гээд тобшолоё. Энэ хэмжээ ябуулгамнай ехэ хэрэгэй эхин гээд найдаха дуран хүрэнэ. Хүн ба байгаали хоёрой харилсаан зохисотой байхын тула хүдэлмэри үргэлжэлһөөр.

К. ГАВРИЛОВА,
Госпланай байгаали хамгаалха таһагай начальник.

ХҮНДЭ БАЙДАЛДА ОРОБОШЬЕ...

ФОТОРЕПОРТАЖ

«Бурятмебель» нэгэдэлэй коллектив байгша оной эхинһээ хүндэ байдалда ажаллажа байнхай. «Забайкаллес» нэгэдэлэй леспромхозуудай модоор мууса хангаһанһаа уламжалан, модо тарилгын хэмжээн бага болгогдоо. Эндэ бүтээгдэдэг мебелиин гадар талыень Вильнюсэй фабрика хэдэг байһанаа арсаа һэн. Иигэжэ тэдэнэр орёо бэрхэ байдалда ороо бэлэй.

— Анхан зуу мянга гаран кубометр модо тайрадаг һэмди. Тиин нилээн ехэ ашаг олзо абтадаг байһан гээшэ. Харин һүүлэй жэлнүүдтэ хангалга муудажа, мүнөө 30 мянган кубометр модо тайранабди. Энээнһээ уламжалан, мебель үйлэдбэрилэн гаргалгые дээшэлүүлхэ зорилго табигдаа һэн. Теэд Вильнюсэй фабрикын мебелиин гадар талыень бүтээхэеэ арсахадань, хахад һарын туршада үйлэдбэридөө хубилалта хэжэ, эндээ гаргажа эхилээбди. Мүнөө бүхы цехүүдые мэргэжүүлжэ байнабди,— гэжэ нэгэдэлэй генеральна директорэй орлогшо И. Ф. Лавренко хэлэнэ.

Цехүүдые мэргэжүүлхэдэ ашаг үрэтэй байна. Жэшээлхэдэ, мебелиин хэб анхан элдэб цехүүдтэ хэгдэдэг һэн. Мүнөө хэб бүтээдэг тусхай цех бии болгогдоо. Энээнэй ашаар нэгэдэл дотор 20 хүн иимэ ажалһаа сүлөөлэгдэжэ, ондоо үйлэдбэридэ хүдэлжэ эхилээ. Мүн хэб бүтээлгын шанар һайжаруулагдаһан, энэ хүдэлмэридэ ажалай бүтээсэ 5 дахин дээшэлүүлэгдэһэн байха юм.

Шэнэ түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар горитой хүдэлмэри хэнэ. Мебельнүүдые хабсаргахада хэрэгтэй хабтагайнуудые бэлэн түхэлдэнь хүргэдэг лини ФРГ-һээ абажа тодхоо. Элдэб янзын матрац хэдэг Швейцариин түхеэрэлгэ хабсарган байха юм. Эдэ түхеэрэлгэнүүдые цехүүдтэ тодхожо, шэнэ түхэлэй мебель гаргаха арга боломжотой болоо. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ жэлдэ «Нерис», «Арас» болоод бусад түхэлэй мебель гаргажа эхилээ бшуу. Эдэ бүгэдын ашаар хэр бэрхэшээлнүүдэй тохёолдобошье мебель бүтээн гаргаха даабариия дүүргэнэ. Байгша оной эхинһээ түсэбэй ёһоор 11 320 мянган түхэригэй мебель гаргаха ёһотой аад, үнэн дээрээ даабариия 226 мянган түхэригөөр үлүүлһэн байха юм. Сэлэнгын фабрикын хубита эндэ горитой байха. Нэгэдэлэй бүридэлдэ орохын урда тээ 1800 мянган түхэригэй мебель гаргадаг байһан һаа, мүнөө тэрээнээ 2,5 дахин ехээр үйлэдбэрилнэ. Нэгэдэлэй дэргэдэ байгуулагдаһан гурбан кооператив стул, столһоо эхилээд, элдэб гарнитур гаргана. Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын фабрикадахи «Уют» кооператив кухниин, комбинадай дэргэдэхи «Эксперимент» кооператив корпусной мебель бүтээнэ. Байгша оной июль соо байгуулагдаһан «Россин одон» кооператив кухни, зал соо табигдаха мебель, стол, тумбочка гэхэ мэтын продукци гаргажа эхилээ. Тус кооператив бии болгогдоһон сагһаа хойшо 13 мянга гаран түхэригэй продукци үйлэдбэрилһэн байна.

Гэбэшье эгээл ехэнхи мебель гурбадахи цехтэ гаргагдана. Энэ цех 4 жэлэй саана ашаглалгада тушаагдажа, мебель үйлэдбэрилжэ эхилһэн юм. Бүтээсэ ехэтэй шэнэ түхеэрэлгэнүүд эндэ тодхоотой. Тиигэбэшье тус цех соо үшөө шэнэ лини хабсаргагдажа байнхай. Хүн зондо һайшаагдаһан «Нерис» түхэлэй мебель эндэ бүтээгдэнэ.

— Байгша ондо 6 миллион түхэригэй «Нерис» мебель гаргаха түсэбтэйбди. Шэнэ линиин ашаглалгада оруулагдахада, бүри ехээр гаргаха аргатай болохобди. Коллективэймнай олонхинь залуушуул юм. Тэдэнэр шэнэ түхеэрэлгэнүүдые ашаглажа һуража байнхай. Мебелиин гадар талыень Вильнюсһээ абахаяа болижо, мүнөө бүтээжэ һуранабди,— гэжэ цехэй технолог А. Г. Евгиюк хөөрэбэ.

Шэнэ лини бүтээсэ ехэтэй байхаһаа гадна, тэрэнэй технологи хубилгахада бэлэн байха юм. Жэшээлхэдэ, мүнөө «Нерис» гаргажа байгаа һаа, саашада технологиинь хубилгажа, ондоо түхэлэй мебель гаргахаар. Иигэжэ элдэб янзын мебель хэрэгтэй сагтаа гаргаха болоно. Энэнь дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда тэдэнэртэ тон ашатай байха бшуу.

А. ДАШИДОНДОКОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Н. В. Вязьмина, вьетнам хүдэлмэришэн Буй Ванг Зунг, цехэй механик П. В. Каношенкин.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Мал ажал — онсо шухала һалбари

ШАНГА ШАЛГАЛТЫ[illegible] УРДА ТЭЭ

Үдэр, хоног бүхэнэй үнгэрхэ бүри малшадай ажалдахи айхабтар харюусалгатай, хүшэр хүндэшье хаһа — малай үбэлжэлгын үе улам дүтэлжэ байнэ.

Тиимэһээ нэн түрүүн ажахынууд ямар шанартай, хэды шэнээн үбһэ тэжээлтэй үбэлжэлгые эхилхээ байна гээшэб? Тэжээлэй нөөсые үшөө һайса нэмэхэ ямар арга боломжо бииб гэһэн асуудалнууд колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй, малшадай, хүдөөгэй бүхы ажалшадай һанаа сэдьхэлые эзэлнэ.

Энэ талаһаань хаража үзэхэдэ, байгша ондо хабартаазундаа ган гасуур болоо гээд, республикын ажахынууд үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдээ даншье һаа, ехээр оройтожо ороод, мүнөө болоходо горитойхон хохидолдо орожо байна. Үнэндөө, ган болоошье һаань, олонхи районуудта уһалагдадаг сабшалангай, доро, шииггэй газарай ногоое бүри эртүүр сабшажа, абаха арга яһала бии байгаа. Тиигэжэ шадаагүй байтарнь июль һараһаа хура бороо хаа хаанагүй ехэ орожо, тэжээл бэлэдхэлгын улам гэдэргэнь татаа. Үбһэнэй шанарыешье муудхаагаа ааб даа.

Эгээл эдэ бүгэдэһөө боложо, мүнөө октябрь һарын гараад байхада, республика соо бүхы сабшалангай 57 үлүүтэй процентнь лэ сабшагдаад, абтаха ёһотой үбһэнэй 46 процентнь абтаад байна. Гадна нёдондонойхиһоо жэшээгүй бага тэжээл нөөсэлэгдөө. Бэшүүрэй, Зэдын, Хэжэнгын, Прибайкалиин, Хяагтын районуудта бүришье бага үбһэн абтанхай. Бүхы дээрээ сенаж, силос яһала горитой бэлэдхэгдэбэшье, тэрэл дээрэ нэрлэгдэһэн Бэшүүрэй, Хэжэнгын, Түнхэнэй районууд шэмэтэ тэжээл нөөсэлжэ абаха түсэбүүдээ оройдоо 27,9—49,4 процентдэ хүргөө.

Хура бороотой үедэ үбһэ сабшаха, хуряаха, сенаж, силос ехээр дараха аргагүй байхадань, витаминтай ногооной гурил татаха хүдэлмэриие эршэмтэйгээр ябуулха арга боломжо хаа хаанагүй байгаа. Теэд энэшье тэжээл бүһал бага бэлэдхэгдээ. Баргажанай, Зэгарайн, Прибайкалиин районууд витаминтай ногооной гурил татаха түсэбөө оройдоол 13,3—21,1 процент дүүргэбэ.

Иимэ байдалай тохёолдоод байхада, ажахынуудта үбһэ тэжээл үшөө һайса нэмэжэ бэлэдхэхэ ямар арга боломжо бии гээшэб?

Хэнэйшье мэдэһээр, энэ жэлдэ республикын нютаг бүхэндэ хээрын сабшалан, тарялангай газарта, бэлшээри дээрэшье ургамал ногоон яһала элбэгээр гараа һааб даа. Мүнөөшье сабшагдаагүй хагдаржа байһан ногоон хаа хаанагүй бии. Тиимэ ногоое сабшахада шэмэтэй һайн үбһэн болохогүйн мэдээжэ. Теэд малай условно толгой бүхэндэ оройдоол 7—8 центнер тэжээлэй единицэ болохо үбһэ хоолой нөөсэлэгдөөд байхада, хагдарһан ногооешье голохын аргагүй. Аргатайл һаань, сабшажа байха хэрэгтэй болоно.

Энээнһээ уламжалан бэлэдхэгдэһэн үбһэн тэжээлэй шанар тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй. Республикын химизациин станциин шалгажа үзэһэнэй ёһоор харахада, Бэшүүрэй районой ажахынуудай бэлэдхэһэн ногооной гурилай оройдоол 2 процентнь нэгэдэхи классай, 20 процентнь хоёрдохи классай, аяар 39 процентнь шанараар тон муу байна. Хяагтын, Яруунын районуудташье байдал тиимэ байдал үзэгдэнэ.

Тэрэл Бэшүүрэй районой шалгагдаһан 1350 тонно үбһэнэйнь нэгэшье процентнь 1-дэхи классай шанарта хүрэхэгүй, харин диилэнхидээ 3-дахи классай, бэшэниинь муу шанартай гэжэ элирүүлэгдээ. Хэжэнгын, Яруунын районуудай ажахынуудта абтаһан үбһэнэйнь ехэнхи хубинь гурбадахи классай гү, али ямаршье классай эрилтэдэ хүрэхэгүй, муу шанартай байгаа.

Сенаж, силосэйнь шанаршье баһал тиимэрхүү.

Үбһэ ногооной эгээл һайн шэмэ шүүһэеэ гээжэ эхилһэн хойнонь сабшажа, тэрэнээ бороо, наран доро удаан хэбтүүлжэ абахадань хаанаһаа шанарынь һайн байхаб даа. Иимэ тэжээл хэмжүүрээрээ яһала горитой байгаашье һаа, малда мүртэй үл хоол болохогүй, ашаг шэмыень ёһоор дээшэлүүлхэгүй байна ха юм.

Жэшээнь, гурбадахи классай шанартай үбһэн гээшэмнай ямар бэ гээд харая. Тэрээндэ нэгэдэхи классай үбһэнэйхиһөө хуурай протеининь 35—38 процентээр, каротининь 50 процентээр бага байдаг. Сенаж, силосэй шанарынь муу байхадаа (гурбадахи классай) протеин, каротининь баһал бага байдаг.

Ажахынуудай олонхи зоотехник-мэргэжэлтэд малдаа тэжээлэй рацион табихадаа, үбһэ, сенаж, силосэй шанар ямар бэ гэжэ хараада абадаггүйнь харамтай. Муу шанартай тэжээлдэ микро- болон макро-зүйлнүүдые холижо, буйлуулха, шанарыень дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдыешье абадаггүй. Тиимэһээ ерэхэ үбэлжэлгын үедэ тэжээл буйлуулха, шанаржуулха хэрэгтэ хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ анхарал хандуулха шухала. Муу шанартай тэжээлые уридшалан буйлуулангүй малда эдюулхэ ябадалые хорихо хэрэгтэй. Бүдүүн тэжээлые хэршэжэ, талха тарянтай холижо эһээжэ, дэбтээжэ эдюулхэ байна. Тэрээнгүйгөөр үнеэдэй һү шэмые дээшэлүүлхэнь, шахамал малай шэгнүүр нэмэхэнь бэрхэтэй.

Малай байранuудые, малшадай гэрнүүдые хаһа сагсоонь заһабарилха, дулаалха, тэжээл буйлуулдаг цех болон тэндэхи түхеэрэлгэнүүдые эртээнһээ бэлэн болгожо хүдэлгэхэ гээшэ мүнөөдэрэй баһал айхабтар шухала зорилгонуудай нэгэн болоно. Тэжээлэй дутамаг үедэ дулаан, һайн байра, зөөлэн хуурай дэбдихэр малда илангаяа ехэ хэрэгтэй бшуу. Тэрээн дээрэнь байһан үбһэ тэжээлыень буйлуулжа, шанаржуулжа эдюулбэл, үбэлжэлгые муу бэшээр дабажа гараха аргатай болохо байна.

Энэ жэлдэ үбһэ тэжээл дутамаг, хүйтэн үбэл болохо байһаниие хараада абажа, нарай туғалнуудай, хурьгадай, поршоонхонуудай байрануудые илангаяа һайнаар дулаалха, бэлдэхэ хэрэгтэй. Эхэ хонидой үбэлэй байранууд соо нарай хурьгадые байлгаха дулаан таһалга, өөдэнь үргэгдэһэн шалатай таһалгануудые заатагүй түхеэрхэ шухала болоно.

Ушарынь юуб гэхэдэ, нарай мал түрүүшын арбаад хоногтол хүйтэ абаха, даарахадаа үбшэлдэг, гарзалдаг ха юм. Шалгажа үзэхэдэ, үнгэрһэн жэлдэ гол түлэб ёһоор дулаалагдаагүй байрада байлгагдажа, муу шанартай тэжээл эдюулэгдэһэнһээ боложо, нилээд олон тугал, хурьгад, томо малшье гарзалһан байна. Нёдондо [illegible] хонидоо 88 процентнь халдабаритай [illegible] гү, али гэдэһэ доторо үбдэ[illegible]

жэ, хүйтэ абажа, турш[illegible] дажа үхэһэн байха ю[illegible] гаяа эхэһээ һая гар[illegible] хүрьгад, поршоонхонуу[illegible] шын арбаад үдэртэ [illegible] зална.

Гэбэшье малай хү[illegible] жээлые эмхидхэхэ [illegible] гиин, зоотехническа [illegible] ходол хазагайруулагд[illegible] римтатай олонхи ушар[illegible] шэһэн, тэрээндэ хэм[illegible] хандадаг болошоһон [illegible] иимэ байдал тохёолдо[illegible] мэ байдалай түлөө [illegible] хэ харюусанагүй. Үнэ[illegible] энээндэ сэхэ зэмэтэй [illegible] шье олдодоггүй.

Хэрбээ фермэ, гүүр[illegible] бүхэндэ бэеэ даа[illegible] лын гү, али арендэ[illegible] нуудай хүдэлдэг бол[illegible] иимэ хамаагүй, хайн[illegible] ябадал усадхагдахал [illegible] һанагдана.

Эдэ бүгэдые хараад[illegible] колхоз, совхоз бүхэн [illegible] лэй малай үбэлжэлгэ[illegible] хэзээнэйхиһээ харюуса[illegible] тэйгээр бэлдэхэ зэрг[illegible] хаанагүй барилгын [illegible] дануудые эмхидхэжэ [illegible] гын, заһабарилгын [illegible] нүүдээр хангаха үбэ[illegible] бэлдэхэ бүхы худ[illegible] заахашье унжага[illegible] эршэмтэйгээр ябуулха[illegible]

Энээнтэй хамта [illegible] нуудтэ байрлаһан [illegible] гэр байрануудые [illegible] ээлжээндэ бэлдэхэ, уһ[illegible] гээр, нүүрһээр ханга[illegible] мэнүүдэй улаан булан[illegible] столово, буфедүүдые [illegible] хэ шухала. Медицин[illegible] далдаа наймаанай, [illegible] жэ хангалгын хүдэл[illegible] шэдэй малшадай [illegible] нүүдтэ саг үргэлжэ [illegible] шаа асуудалнуудые [illegible] шиидхэхэ ёһотой боло[illegible] лэй хүйтэнэй үедэ [illegible] гүүртэ, отарануудта [illegible] элшын таһалдахагүйн [illegible] һал эртээнһээ хэрэгтэй [illegible] абаха ушартай.

Гэхэтэй хамта мүнө[illegible] жэлгэдэ бэлэн боло[illegible] дагай муу байдалтай[illegible] лэйнь цехэй хүдэлдэг[illegible] мэнүүд үшөөл бии, [illegible] онсо анхарал хандуул[illegible] болохо түлэламжа хүр[illegible] хала болоно.

Эдэ бүгэдэ мэдээжэ[illegible] нүүдые яахадань [illegible] дурданабши гэхэдэ, [illegible] юрын, бага зэргын [illegible] хаар юумэнүүдэй [illegible] хараада абтаагүй, [illegible] нуудайнь усадхагдаагү[illegible] һээ үбэлжэлгын эхи[illegible] рүүшын үедэ элдэб бэр[illegible] нүүд ушардаг. Тэрээн[illegible] ложо, малай гарзалха[illegible] шэмээ доошолуулха[illegible] үзэгдэжэ эхилдэг. [illegible] үхэр малаа намар[illegible] бэлшээридэ һайнаар [illegible] шахан таргалуулха [illegible] ёһоор эмхидхээгүй [illegible] зарим ажахынууд [illegible] ранхай, шэгнүүр бага[illegible] мяханда худалдажа, [illegible] ашаг олзоёо алдана, [illegible] шье шалтагаангүйгөөр [illegible] дэйнгээ һү шэмые [illegible] луулна.

Тобшолон хэлэхэдэ, [illegible] тар шанга шалгалт[illegible] үбэлжэлгэдэ бүхы [illegible] һайнаар бэлдэхэ хэрэг[illegible] рүүн малшадай, фер[illegible] тэнүүдые даагшадай, [illegible] нуудай хүтэлбэрилэгш[illegible] гэжэлтэдэй харюу[illegible] ажалай журам гуриим [illegible] һаа, хүнүүдэй һэшхэлһ[illegible] хэлэй оролдолгоһоо [illegible] дыдаха. Эсэстээ эдэ[illegible] һөө хүн зоной эдеэ[illegible] продуктнууд—мяха, һү[illegible] [illegible] эх дулдыдаха [illegible]

Б. НИК[illegible]
худөө ажахын [illegible]

ЭДЭ ҮДЭРНҮ[illegible] ТҮГЭСЭ[illegible]

Хүрбын совхозой [illegible] рэг эрхилэгшэдэй эгээ[illegible] кампанинь эдэ үд[illegible] түгэсэбэ. Август һары[illegible] багаар эхилжэ, ажахы[illegible] нидой табан отарын [illegible] кусственна онол эрт[illegible] жүүлэгдэһэн байха юм. [illegible] дэрэй байдалаар бүхы[illegible] эхэ хонид үрэжүүлэгд[illegible] лоно.

Энэ харюусалгатай [illegible] рииe ашаг үрэтэйгөөр [illegible] хын тула совхозой [illegible] эмхидхэлэй ажал эртүү[illegible] һан байна. Ажахын бү[illegible] гэжэлтэд, хүтэлбэрилэг[illegible] ра бүхэниие даажа аб[illegible] нишодой ажалые хин[illegible] гаа, зарим ушарта тү[illegible] үзүүлээ.

Һара тухай иск[illegible] онол аргаар үрэжүүлһ[illegible] лээр хонишод һурэгүү[illegible] сануудые табиһан б[illegible] Байгша оной эрхэ [illegible] эхэ хонид, хусануудай [illegible] далынь яһала һайн. Ик[illegible] та энэ кампани гүйш[illegible] гой туршада үнгэрөө[illegible]

Эдэнэр мүнөө жэлд[illegible] донойхидо орходоо [illegible] доо халта эртүүр үр[illegible] эхилһэн гэжэ эндэ [illegible] ойлгоо һэмби, Энэнь [illegible] тай ха юм. Юуб гэхэ[illegible] болзорой хурьгад т[illegible] тобиржодог, ногоон [illegible] мо болоһон гарадаг [illegible]

Е. МА[illegible]

Хоринн район.

Совет орон дотор

ИВАНО-ФРАНКОВСК. Областиин КПСС-эй XXIV съездын нэрэмжэтэ колхоздо залуу эжынэртэ өөрсэ янзын «шангууд» бии болгогдонхой. Түрүүшынгээ үхибүү түрэһэн колхозой ажалшан 500 түхэриг абаха гээд эндэ баталагдаһан тогтоолоор хараалагдана. Хоёрдохи үхибүүгээ түрэхэдэнь, тэрээндэ 700 түхэриг үгтэхэ. Удаадахи үхибүүдээ түрэхэ бүринь нэгэ мянган түхэриг үгтэхэ юм. Иимэ социальна анхарал оролдолго үхибүүдые олоор түрэхэ, мүн түрэл хизаартань залуу гэр бүлэнэрые тогтоожо байлгаха хэрэгтэ туһалха байна.

СОЧИ (Краснодарска хизаар) Курортын энэ хотодо ерэһэн ондоо хото городуудай автотранспортын эзэд түлбэри түлэхэ болонхой. Хото соогуур үнгэрһэн жолоошон нэгэ түхэриг түлэхэ ёһотой, харин хэн нэгэн Сочидо хэдэн үдэр байха гээ һаа, үдэрэй 10 түхэриг түлэхэ болоно. Жолоошодой тогтохо газарнуудые, ниитын гаражнуудые барилгада, харгынуудые заһалтада суглуулагдаһан мүнгэн зөөри зорюулагдаха юм.

БРЯНСК. Чернобыльдохи һандаралһаа хохидоһон Россин районуудаар ООН-ой этигэмжэтэд ябажа хараба. «Бузарлагдаһан» хото городууд болон һуурин тосхонуудаар ябахадаа, айхабтар ехэ хэмжээнэй һандаралай болоһые ойлгожо абаа. ООН-ой Генеральна Ассамблейн 45-дахи сесси дээрэ Чернобылиин гэнэ усал тухай элидхэл хэгдэхэ, гэнэ усалһаа хохидоһон хүнүүдтэ уласхоорондын тодорхой туһаламжын хэмжээнүүд хараалагдаха юм гэжэ этигэмжэтэдэй толгойлогшо мэдүүлһэн байна.

МОСКВА. Баруунай оронуудтахи экономическа проектнүүдтэ «Газпром» концерндэ ородог совет худалдаа наймаанай «Зарубежгаз» фирмын болон немец БАСФ фирмын «Винтерсхалл АГ» предприятиин хабаадаха тухай хэлсээндэ гар табигдаба. Баруун Европодо байгаалиин газ худалдаха, газ дамжуулха шэнэ сорго хоолойнуудые барижа ашаглаха, СССР-һээ газ худалдаха хэмжээнүүд хараалагдаа.

КРАСНОЯРСК. Социалис Ажалай хоёр дахин Геройн үшөө энхэ мэндэ байхада эндэ тодхогдоһон КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь байһан К. У. Черненкын бронзо дүрсэ эндэхи эб найрамдалай талмай дээрэһээ хуряагдаба.

Тус хүшөө хуряаха тухай шиидхэбэри абахадаа гансашье олониитын һанамжые хүтэлбэри болгоо бэшэбди гэжэ арадай депутадуудай городской Советэй президиум тэмдэглэбэ. Черненкын түрэһэн Новоселовско районды бэшэ, харин бии байһан гурим эбдэжэ Красноярскын эгээл гоё талмайнуудай нэгэндэ тус дүрсые тогтооһон байгаа.

(ТАСС).

Буряадай АССР-эй Верховно Советдэ

...тын хүсэн ехэ

...сэhанай фабрикын (директорынь А. Д. Тармаев), «Бурятавтотранс» нэгэдэлэй (начальнигынь Г. А. Кожан), нарин сэмбын комбинадай (директорынь К. П. Альцман) коллективүүдые дурдажа болоно гэжэ Агропромышленна комплексын ба эдеэ хоолой зүйлнүүдэй асуудалнуудай талаар комиссиин түрүүлэгшэ Ю. И. Алексеев хэлэбэ.

Гэхэтэй хамта зарим промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд хүдөөгэй ажалшадта туһа хүргэлгын ямар ехэ удха шанартай байhые хүсэд ойлтоногүй, сэгнэнэгүй. Тингэжэ энэ жэлдэ олохон предприятинууд хүдөөдэ шеф ёhоной туhаламжа үзүүлхэ талаар Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй даабаринуудые бэелүүлжэ эхилээдүй байhаар гэжэ арадай депутадууд тэмдэглэбэ. Байгша оной түрүүшын хахадта түсэбэй ёhоор 9.025 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэгдэхэ ёhотой байhан аад, оройдоол 748 мянган түхэригэй ажал хэгдээ гэхэ гү, али түсэб 8,2 процентээр дүүргэгдөө.

Энэ талаар Бурятагропромсоюзай хүтэлбэрилэгшэд зэмэтэй, ушарынь юуб гэбэл, имагтал хабартаа ажал яhала эршэмтэйгээр ябуулагдажа эхилhэн аад, саашадаа орхигдошоо. Агрегадуудые, узелнүүдые, запас хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ талаар Бурятагропромсоюзай захил ерэхэ жэлэй түсэбтэ мүнөө хүрэтэр оруулагдаагүй байhаар. Тиимэhээ материалнуудай, мүнгэн hангай үгы байhаниинь элитэ гэжэ промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, тусхайлбал, «Бурятавтотранс» нэгэдэлэй генеральна директор Г. А. Кожан, «Бурятэнерго» нэгэдэлэй Байгалай электросетиин директор А. П. Февралев, Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай генеральна директор К. П. Альцман болон бусад мэдүүлбэ.

Хото, хүдөөгэй хоорондохи холбоое таhалжа болохогүй. Ажалаа хэлсээнэй үндэhөөр ябуулха шухала. Эндэ нэгэ нэгэнэйнгээ урда абаhан уялгаа, харюусалгаяа гүнзэгыгөөр мэдэрхэ хэрэгтэй. Сүлөөтэ дэлгүүрэй нэбтэрүүлэгдэхэ үедэ эдэ бүгэдэ илангаяа шухала удхатай шанартай гэжэ арадай депутадууд — «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй начальник Н. Я. Кондаков, Хяагтын районой «Заря» колхозой түрүүлэгшэ Л. Ф. Титов, Гусиноозерскын ГРЭС-эй парткомой секретарь Ю. В. Никитин хэлэhэн байна.

Хүдөө ажахын болбосоруулгын hалбаринуудые хүгжөөхэ шухала. Юуб гэбэл, үргүүлагдаhан үргасаяа хуряажа абаад, hайнаар хадагалжа шаданагүйбди. Мяха, hү болон бусад продукци гутаангүйгөөр худалдажа абагшадта хүргэхэ гээшэ хүдөөгэй ажалшадай гол зорилго болоно. Тиэд манай республика дотор хадагалалгын газарнууд, хүргэлгын түхеэрэлгэнүүд дуталдана. Энэ талаар промышленна предприятинуудай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ехэ туhа хүргэжэ шадаха. Буряад ороной заха холын нютагуудта иимэ туhаламжа үзүүлэгдэхэ ёhотой гэжэ үгэ хэлэгшэд онсолон зааба.

Тиин промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй hанамжануудые хараада абажа, хото, хүдөөгэй хоорондохи харилсаае хүгжөөхын тула дүршэл шадабаритай мэргэжэлтэдэй бүлэг байгуулхые Бурятагропромсоюзай хүтэлбэрилэгшэд шиидхэбэ. Имагтал хамтынгаа хүсөөр энэ хэрэгые зохихо хэмжээндэ табижа болоно.

Республикын агропромышленна комплексые хүгжөөлгэдэ дээрэhээ үгтэhэн капитальна hомололгонуудай 10 процентые дамжуулха тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые дүүргээгүй промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд заседани дээрэ зэмэлүүлээ.

Хүдөө нютагта туhалхын тула үйлэдбэрилhэн продукциингаа 20 хүрэтэр процентые колхоз, совхозуудай мэдэлдэ үлөөхыень, эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэгжүүлхэ, бага hуурин тосхонуудые хүгжөөхэ программануудые бэелүүлхэ зорилготойгоор материально-техническэ нөөсэнүүдээр хүдөө нютагые лаб хангаха арга боломжонуудые хаража үзэхыень Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо А. М. Шевченко, Түрүүлэгшын орлогшонор Е. А. Тарасюк, М. И. Семенов, Бурятагропромсоюзай түрүүлэгшэ Н. Н. Найденов харюусалгатай гэжэ баталагдаhан тогтоол соо тэмдэглэгдэнэ.

Республикын засагай дээдын зургаануудай сэг үргэлжын комиссинуудай түрүүлэгшэнэр Ю. И. Алексеев, Н. А. Астапенко заседаниин дүнгүүдые согсолбо.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

[Х]уушан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүд

XXXIII.

...болон эрэс аялгануудтай үгэдэ — дэг зэлгэлтэ абана: босдэг — бододог, зугаалдаг — зугаалдаг, идэдэг — эдидэг, ирэдэг — ерэдэг г. м.

4. Дабтаhан причасти хэлэгшэ болоод, саг харуулхын тула, «амой» гү, али «бүлүгэ» гэhэн холболтонуудые абаhан байдаг: босдаг амой — бододог юм (мүнөө саг), зугацадаг бүлүгэ — зугаалдаг бэлэй (үнгэрhэн саг), очидаг амой — ошодог юм (мүнөө саг), идэдэг амой — эдидэг юм (мүнөө саг), тэгүсдэг амой — дүүрэдэг юм г. м.

ХЭН ЗЭМЭТЭЙБ?

(Гай тодхорой удаа түрэhэн бодолнууд)

Хүшэр лэ үедэ ажаhуунабди гэхээр. Хүгжэлтын зогсоhон сагта бидэ элдэбын аюул тодхорой болсошье hаа, тэрээн тухай дуулангүй, юрэдөөл, «хамараа» хараад байдаг hэмди. Мүнөө үедэ болоно байдаг гай тодхортой ушарнууд тухай хүнүүд, илангаяа залуушуул, өөрынгөө шэхээрээ шагнадаг, нюдөөрөө уншадаг хадаа, зүрхөөрөөшье хатуужажа магадгүй. Тэндэ-эндэ олон хүнтэй поезднууд гал дүлэндэ абтаба, үшөө ехэ самолёт хоншоороороо газар мүргэбэ гэхэ мэтэ юумэн дуулдажал байдаг. Тиэд энэ болоhон бүхы гай тодхорнуудай ондоо түби дээрэ гү, али hара дээрэ болоногүй ха юм. Бидэ тиимэ гай тодхорой болохогүйн тула тэмсэхэ ёhотойбди.

Бүхы үе сагта хүнэй ами наhан гээшэ дэлхэйн бүхы баялигуудай эгээ сэнтэйнь ха юм. Энээнтэй дэшэрэмдүүлэн хэдэн жэшээ эндэ дурдая.

Сентябрь hарада Нарhатын автомашинануудай зогсодог талмайда пассажирнуудые зөөдэг автобусой дүтэлжэ ерэхэдэ, тэрээн руу түрүүшээр орохо гээд, яаража гүйлдэhэн хүнүүдэй нэгэн Попова Надя гэгшэ табатай басагые автобусой хойто мөөр доро оро-торинь түлхижэрхёо. Басаган тэрэ дороо наhа бараа. Тэрэ үдэр болоhон тодхорто ушар тухай ГАИ-гай дэбтэр соо богонихоноор бэшэгдээтэй байха юм.

Олон юумэ нэмэжэ бэшэхээр ааб даа. Ушарынь гэхэдэ, сагаан тэгээн үдэр олон хүнүүдэй харанха байхада болоо ха юм. Ба[illegible] хэдэн жэлэй туршада үргэлжэлдэг шэнгээр мүнөөшье пассажирнууд автобус бүхэндэ яаралдажа гүйлдэнэ. Бага балшар байхадаа эгээ түрүүн гүйжэ ерээд, ехээр лэ гайхадаг байгааб «Яажа жолоошон иимэ бэрхээр маанадые дайрангүй, автобусоо байлгана гээшэб!» — гэжэ hанагша hэм. Мүнөө hанаад үзэхэдэ, жолоошон мэргэлжэ байлгадаггүй, харин түлхилдэhэн хүнүүд автобусой хаана байхые таажа туршадаг байгаа ха юм. Тиэд хэды болотор иимэ таалган болохоб?

Эндэ фото-зурагуудые буулгажа байхадамни гүйhэн хүнүүдэй хоорондо баhал нэгэ хүбүүн торожо унашоо hэн. Амияа абахаа болёод, фотоаппарадаашье мартаад хаража байхадам, хүбүүн бушуу түргэн бодоод түлхилсэhөөр лэ, автобус руу орошоо бэлэй. Талмай дээрэхи хүнүүд энээндэ ехээр анхаралаа табибагүй. hаяхан хэдыхэн үдэрэй саада тээ заахан басаган эндэ ондоогоор унаа ха юм.

«Иимэ ушар үшөө дабтагдаха гү!» — гэhэн асуудал минии hанаае ехээр зобооно. Юрын лэ кассир бии болоод, худэлмэриингөө сагта билет худалдаа hаань, хаана hуухаяа мэдэhэн пассажирнууд яарахаяа болихол hэн хаш. Олон автомашинануудай байдаг газарhаа ондоо тээ автобусой талмай, мүн хүлеэлгэнэй дулаан гэр баряа hаань, ээжэлжэ байжа худэлдэг кассирнуудтай болгоо hаань, энэ аймшагтай «урилдаан» болихол ёhотой. Тиэд хэзээ энэнь болохо юм?

С. ДОРЖИЕВ,
Эрхүүгэй гүрэнэй университедэй студент.

ФРГ. ДПА агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор энэ зураг дээрэхи башни хадаа Европын эгээл үндэр захиргаанай байшангуудай тоодо ороно. Энэ байшангай үндэрынь 256,5 метр болоно.

ТАСС-ай фотохронико.

БУРЯАД

(Түгэсхэл. Эхиниинь октябриин 4-нэй номерто).

Мүнгэлиг hарын уулын саанаhаа
Мүрэнэй үhанда мүнгэ сасахада,
Мүнхын үhанhаа зүүдэлэн тамшаажа,
Мүрэнэй эрье руу хүлөө жыхэдэнь,
Баргажан-Түхэмэи буряад эхэнэрэи
Балюусаар[5] арилгаhан загаhакай хашарhан
Түнгалагхан үhанда бутарба гэлтэй,
Тудаhан гэрэлэйнь бүжэглэн байхада,
Зүрхэмни, инаг сэдьхэлни
Зүгөөр элеэхэдээ яанабши!
Үеын хайрата баарhахамни
Үглөөгүүр бү ябаарай гэжэ
Ононой жаахан Сэмжүүхэй
Онсогой камдаа шэбэнээ бэлэй,
Хасар, нюураа зүрхэндэмни
Халуу даатар наалдуулаа бэлэй.
Дүнгүүхэн нэнгээд наалдажа байхадань,
Духань хамарhаань түбгэрхэн юм гү даа!
Хайрлан хайрлан гэмшэхыень дуулахада,
Халхын хүүхэдпэ эрхэхэнш юм гү даа!
Аяа хөөрхы Сэмжүүхэй,
Алтан Ононой Сэмжүүхэй!
Аашыншни хөөрхэндэ бишни
Аргашьегүй абтаhан хүм даа.
Хайра хайрынгаа элшэдэ
Хайлаха болотороо шатажа байдаг
hамарай борбоосгойдол жаахан басаган
hайн хүүхэн байгаа бэлэй.
Элдэбтэй сагта түшэг болоно,
Эрьежэ бусашагүй шиидэжэ шададаг
Эрэмгэй зантай буряад басаган
Эгээлэй хүн бэшэл байгаа.
hайхан сэдьхэлтэй тэрэ эхэнэртэй
hайн нүхэрни танилсуулhан юм hэн.
Ама нээбэл, уушха нээнэ гэдэг
Абымни үгэ үнэн юм байна.
Дайнай талмайда нэгэ нэгэеэ үүрэхэ—
Дайшадай ёhоор тэрэ бидэ хоёр
Нрайhан шүлэгтэй «hомонуудаа» бүhэлжэ,
Ирагуу найруулгын замда гараhэмди.
«Натагар жаахан Сэмжүүхэйдэмни
Зуун зүрхэи тэгүүлээ юм бээ.
Наизаhаамни хойшо
Ерэн юhэниинь шархалаа юм бэээ,—
Хэнтэйн дунда hургуулиин
Хээгүй найзамни хэлээл юм hэн.
Заяанайнгаа орьёлые байлдан ээлхэ
Замаа тэндэhээ эхилhэн зомди.
Харин би буряад бэшэб даа,
Халха боржогоной үри садаб.
Хаба алдама талын энгэртэ
Хазаарта морин дээр үдэhэн хүм даа,
Тоглон дэбхэрхэ бишыхан хүлдөө
Тоногто бойтог[6] үмдэжэ үзөөгүйб,
Саг үедөөшье тархи дээрээ
Сасагтаи малгай табижа үзөөгүйб.
Би өөрсөө буряад бэшэ-ээ!
Бэшэл байhандаа олон удаа
Биндарай, Дадалай, Батшэрээтын
Бишыхан буряад хүбүүдтэй
Хэнтэйн hургуулиин добо дээрэ
Хэмхэ каншалдажа үзэhэншье байхаб.
Илаашьегүйб, илагдаашьегүйб—
Иимэшье тэрэ хамаатай бэшэ даа.
Буряад гэдэгшни хэн бэ гэдэгые
Буруу бэшэ, зүбөөр танижа абаhан
Дуутай, шуутай тэдэ жэлнүүдни
Дунда hургуулиhаашье үлүү hанагдана.
Хими, физикэ, алгебра, геометри—
Хэсүү томьёонууд хэндэ хэрэгтэйб!
Хэнтэй Хэрлэн хоёрой забhарта.
Хэнтэй нүхэрлэхөө мэдэбэл болоо бэшэ гү!
Халха хүнэй бүдүүн бараг амидаралда
Халбага шүлэнhөө үлүү үнэгүй
Буруу номой үзэгөөр мэдэрэлээ нюдүүлhэнhээ
Буряад нюдаргаар хамараа нюдүүлhэниинь
Аластаа дээрэ байhаниинь нээрээ юм шуу.
Амидарал гэдэгшни ном бэшэ бшуу даа.
Алтанхан Ононой буряад басаганда
Алгебраар бэшэг бэшэхэгүй ха юмши.
Хайратай жаахан Сэмжүүхэйн түрүүлhэн
Халуун эльгэн буряад зүн.
Хан Хэнтэйн, Ононой, Хурхын
Хатуу сахюусан — буряад зон.
hэлэдэжэ дадахагүй сэрбүү[7] ябабал,
Наншалдая гээд үрижэшье болохо,
Хуурмагаа гаргажа, хундагаа мэхэлбэл,
Хутагалхаб гэжэ, дүрэжэшье болохо.
Зангыень мэдэхэгүй hонюуша хүнэй
Зайдуу газарhаа дээрэлхэн харабал,
Тоhон шэрээр урагүй муухакаар
Тобшожо зураhан зураг мэтэ,
Дэгэлэйнгээ арые гансахан нугалжа,
Дэрэгэр hүр бүhөөр бүhэлжэ,
Дэрбэгэр шэгэбшэтэй шобогор малгайнь
Дэрвэн обоохой мэтэ харагдадаг бээ.
Хоёр гарынь тэргын мөөр шэнги
Холуур дугыржа, бээлэйнь унжаад,
Хүмэн гуталаа газаашань гэшхэжэ,
Хүбөөтэй мүрөө үлөөн алхалхыень,
Хатуу мохоорхо хуурайгаар жажалаад
Хаяhан шүлhэнэйнь шарлан хосорхые
Экдэ-тэндэ хараhан түдыгөөрөө
Экдүү хуудуу дүгнэжэ болохогүй.
Ой хүбшын эзэн болоhон
Омог түмэн тэдэнэр мүн.
Балта hүхөө гэрhээ абажа,
Барбагар hахалаа нэгэ шобторжо,
Барбагай альгандаа нэгэ нёлбоод,
Баруун хүлөө гэдэргэнь гэшхэжэ,
Аажуухан далайhан хүдэр эрын
Мүнгэн hарадал, hүхын эри
Мүшэтэ тэнгэриие зүhэн бууҗа,
Арын хүбшэдэ сууряа гарган,
Хара модоной шэшэрhэн бэедэ
Хахад hоом шаагдахатай еасуу,
Хүшэ алдаhан түнгалаг дабирхайгаар
Хүнэй урда байгаали уйлаха.
Аглаг уулада модэ бэлдэhэн
Ажалша буряадай үбhэн урсэда
Аагтай сай, хужартай ёлоошхо
Амталан hүүхань нэгэл жаргал hэн,
Зунай тэнгэри хураа татажа,
Зугаатай сэсэгэй тооhон дэгдэхэ.
Хадалангай үедэ наран хүн хоёр
Халуугаа буляалдан тулалсажа байдаг.
Халюурhан үбhэтэй сэнхир талада
Ханатан хүнүүд hүбарчн дабшажа,
Хажуурнуудаараа
Хахад гертиг татахалаарнь,
Хангалтаhан мүрнүүд гүбылдэн үлэхэ,
Наранай элшын шугамуудта бэшэhэн
Наймаагын задагай ноотонууд мэтэ,
Хара-ногдон бухалнууд ирайлдан,
Хабтагар томо нюруунуудай үндыхэдэ
Ажалша хүдэр буряад эрэшүүл
Асаа барижа, үбhэ асалха.
Бүдүүн улаан hамгадуудынь
Бүтэн бухалнуудые дүтэлүүлээд үгэхэ.

5) Балюус—үргэн эшэтэй хутага
6) Бойтог—ябаган гутал
7) Сэрбүү — холодонги.

Ринчиний ЧОИНОМ

Орой болоходо, газарай зуухаhаа,
Орьёлон, уурантай сай хонгалтаха.
Үхидэй бариhан амтатай талхандэ
Үдхэн шаргал заахэй түрхигдэхэ.
Хожомдон гараhан хориной hарын
Хойрог залхуугаар эбhээлжэ байхада,
Майханай үүдэнэй хоёр баханын
Майхайн хүлдэл маягаар харагдахада,
Хэдыдэ унтаhан даадайн хамарай
Хэдэгэнэ шэнгеэр дүнгинэн байхада,
Баабайн гааhанай мохиной поршогоноой
Батагана шэнгеэр жиниижэ байхада,
Шүүдэрэй бууhан ногоон дээгүүр
hүүдэрэй ябаhандал, шэмээгүй болоходо,
Халуун сэдьхэлтэ үнеэхи басаган
Хайрын болзоондо гүйгөөд ерэхэ.
Хоёр хүлэйнгөө бүдүүн шэлбые
Хормой хотоорoo орёон hуужа,
Дураа үгэhэн хүбүүнэй сээжэдэ
Духаа няажа иигэжэ шэбэнэхэ:
«Бууралхан абамни унтанагүйл даа,
Бусалhан гааhаниинь унтарнагүйл даа,
Бодохо гэхэдэмни болоногүйл даа,
Борохон зүрхэмни тэсэнэгүйл даа.
Ерээлби бишни иигэжэ шамдаа,
Ерэхэл гэжэ заатагүй ерээлби».
«Одоо даа шамдал адли басагые
Онон шадар хэдышье эрьеэ hаа,
Олохогүйлби хэзээдэшни» — гэжэ
Омоглон залуушни hанаа алдаа hэн.
Хүндын адаг руу үбhэшэн залуушуулай
Хүгжэмтэ ёохорой дуун нарьяна,
Барх-Хурхын хатан урасхал
Балбалзан үертэл бүжэглэн хатарна.
«Үндэр хадын саанаhаа
Үүрэй сайтар хатараял.
Үе тэнгэй залуушуул
Зугаалангүй яахамнайб!»
Нарhан шэлбүүhэн найгаан бүжэглэнэ.
Наадан зугаа тэдэниие дуудана.
Нарьяатайхан, бурьяатайхан
Наадаша буряаднай хэн гээшэб!
Сагаан hараар эхэнэр, басагадынь
Санхинаса дуулажа бөөн бөөнөөрөө,
Үүр сайтар айлаар нарьяжа,
Үнеэнэй hүнэй нэрмэлые уудаг.
Уран сагаан хурганнуудаараа
Утаhа ээрэжэ, оймhо нэхэдэг.
Ууҗа хүхихэдөө, хүүхэдынь бэрхэ,
Угай буряад гэгшэмнай хэн бэ!
Алтанхан тайгын ара шэлые
Ангуушанай нюдөөр дурамдан хаража,
Эдир солбоноор хүриин баабгайе
Эшээн дээрэ зангадан дарадаг —
Баргажанай хэрмэ, Дагуурай үнэгэ,
Байгалай булга, Яруунын хандагай —
Бахархан суурхуулха ангуушадые түрүүлдэг
Буряад гэгшэднай хэд гээшэб!
Байгал далайгаар нютагтайл гэдэг,
Баргажан-Түхэмhөө гарбалтайл гэдэг,
Баялиг түүхын эртэнэй бэшэгтэ
Балар хүбшын эргэд гэдэг.
Заншалынь содон[8], байдалынь hонин,
Зангынь эрэлхүү, сэдьхэлынь сагаан —
Түүхын бэрхэдэ үдэhэн бэлэй.
Умар[9] зүгэй ян хүбшэдэ
Ургаhан удам, торниhон угсаа,
Уйлаhан уянга, дуулаhан дуун,
Урдаhан шуhан, дуhалhан хүлhэн...
Яхад hоёдой шуhа холилдожо,
Яагаад ортон, хамниган болоно,
Ямар ушарhаа бангануудhаа таhаржа,
Ябадал нүүдэлэй үнгэрhэн түүхые
Хатуу жэлнүүдэй амиды гэршэ —
Хажар баабайнар хөөрэхэ гү гэхэдэш,
Хадамай аялгаар жолоо татаhан
Халхын түүхэшэд мэдэхын аргагүй.
Адуу малай бэлшээри дахажа,
Амандаа түбэд тарни уншажа,
Арбан долооhоо хоридохи зуунда
Аяаhатай ерэhэн халха түмэндэ
Эхэ дэлхэйн соёлhоо түгдэлжэ,
Эдэ буряадууд хүрэжэ ерэhэн юм.
Оёдол таарuу зохидхон дэгэлдээ
Ород хэлые үбэртэлжэ ерэhэн юм.
Бараан зулагтай ябаган гуталаараа
Балар ёhые зоригтой үдьхэлэн,
Тэргын түмэрые шэрээдэг дүшэдөө
Тэмсэлэй hэлмые дабталсан үгэhэн юм.
Зоригынь үлүүдэжэ, сагаан бароной
Золигуудые дахаад буруутажа үзэhэн юм.
Зогсолто бол, үхэл мүн гэhэн Ленинэй үгые
Зоогдоhон хэбээрнь оршуулаад буудуулhаншье юм,
«Революци гэжэ мэдэхэгүй hааш,
Энэ маузераар ярихаб, hархинсаг!» — гэжэ
Монголоор хэлээд ойлгохогүй этэгээдүүдтэ
Модон хүйтай хутагаашье харуулhан буряад
Гаминдашье буудуулжа,
Барондошье буудуулжа,
Ламанарташье бороохойдуулжа[10],
Газар оронииемнай сүлөөлэлсэжэ үгэhэн юм.
Газарыемнай сүлөөлэлсэhэнэй шанда
Ганса морёо унаад туугдаад үзэhэн юм.
Мянга юhэн зуун гушаад онуудые
Минии бэе нюдөөрөө үзөөгүй.
Хүгшэд үбгэдэйнгөө тухай Сэмжүүхэйн
Хэдышье уйлан дурсахые би үзөөб.
Будантай, манатай тэдэ жэлнүүдэй
Буутай, манаатай сагдаанар хэзээдэш
Буруу зүбые эпирүүлхэ гэhэн бэшэ.
Гайхамшагта тэмсэлэй тэрэ үедэ
Гарыень оронойм ганзагада хүргэhэн,
Хүлыень баhа дүреэдэ хүргэhэн
Энэ сагай соёл болбосоролшод
Эхинэйнь жэгүүр бололсожо үгэhэн
Хэлмэршэ, hургагша, комиссар,
Хэлэ бэшэгэй ухаанай доктор,
Ууган эмшэн, хүгжэмшэн, дуушан,
Уласай габьяата багша,
Түрүүшын хадаланша агротехник,
Тээбэриин жолоошон, автын механик,
Абарга hаалишан, арадай депутат —
Амжалта бүтээлэй эздые дууланам.
Халюурhан талые хахалха-хахалхагүй гэжэ,
Хамтын ажахы тогтоохо-тогтоохогүй гэжэ
Мархайн Батын hүр бадаруулан дэбэжэ,
Шархайн Буладай hүхэ барин дэлижэ,
Буруу зүб хоёрой торгон хилэ дээрэ
Буряадынь буряадаа сабшажа унагааhан
Ангиин тэмсэлэй шэрүүн жэлнүүдтэ
Араарнь бидэ мараажа алхалаабди.
Аягүй бол одоошье гэhэн сэхээтэнэй[11]
Анкетые үзэбэл, буряад олон бээ.
Ажалша энэ буряад зон
Арад түмэндэмни ехэл юумэ үгөө!
Орьёлон сэсэглэхэ хорёод наhандамни
Олон зүйлые ойлгуулжа үгэhэн юм.
«Хараасгай гэдэг жэгүүртэ шубуун
Хада дээгүүр ниидэжэ байна, хөө.
Хамагhаа хайратай минии амараг.
Хаанахана газарай үри бэлэй дээл,— гэжэ
Наhанай залууда, наранай эртэдэ
Найзалан дурлаhан минии амараг
Намайгаа hанажа hуудаг ха гү —
Натагар жаахан Сэмжүүхэймни!

Ц. ДОНДОГОЙ буряадшалба.

1973.

8) Содон — илгарма, нюдэндэ обёоргдомо.
9) Умар — хойто зүг.
10) Бороохойдуулха — модоор сохюулха.
11) Сэхээтэн — интеллигенци.

...ОБШО hОНИН

...цинин, ФРГ-гэй болон бусад оронуудай фирмэнүүд өөhэдынгөө продукциие харуулна.

СССР-эй АН-ай Сибириин отделениин Органическа химиин институдай болон эрдэмэй бусад эмхи зургаануудай хабаадалгатайгаар эндэхи багахан предприятинуудай үйлэдбэрилдэг элдэб экстрактнууд, кремүүд, лосьонууд яармагта баhал табигданхай. Сибириин дайдада косметикын зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ талаар ехэ арга боломжонууд бии, мүнөө дээрээ тэдэнь тон багаар хэрэглэгдэнэ гэжэ яармагта табигдаhан зүйлнүүд харуулна.

ХИЛЫН СААНАhАА
ТАСС • АПН

НЬЮ-ЙОРК. Кувейтдэ Ирагай добтолон орожо, энэ оронииe булимтаран абаhан дээрэhээ Персидскэ тохойдо тохёолдоhон хүшэр хүндэ байдалые амгалан аргаар гуримшуулжа үшөө болохо. Америкын Си-эн-эн телекомпанида интервью үгэхэдөө, национальна аюулгүй байлгын талаар США-гай президентын туhалагшын орлогшо Роберт Гейтс иимэ hанамжа хэлэhэн байгаа.

«Энэ асуудалые амгалан ёhоор гуримшуулха арга боломжонууд үшөөл бии,— гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.— Саддам Хусейн улам ехээр гансаардана. Тэрэндэ hанаар хандадаг дүтынь хамнаа болохо Иемен болон Иордани ООН-ой резолюцинуудые дүргэхэ эхилээ.

Персидскэ тохойдо тохёолдоhон хүшэр хүндэ байдалые гуримшуулгада Советскэ Союз «онсо шухала» үүргэ дүүргэнэ гэжэ американ захиргаанай түлөөлэгшэ мэдүүлээ.

ООН. Советскэ Союз болон Израиль консульско харилсаануудые тогтоохо тухай хэлсээ баталаа. ООН-ой штаб-квартирада үнгэргэгдэhэн уулзалгын hүүлээр СССР-эй болон Израилиин гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүд Э. А. Шеварднадзе, Д. Леви гэгшэд энээн тухай журналистнуудта мэдээсээ hэн.

Ехэ hонин, хэрэгтэй хөөрэлдөөн болоо гэжэ Э. А. Шеварднадзе мэдүүлээ. hүүлэй үедэ манай хоорондохи харилсаануудта хубилалтанууд болоо гэжэ бидэ тэмдэглээбди. Худалдаа наймаанай палатануудай хоорондо экономическа харилсаанууд хүгжөөгдэнэ. Манай ороной Президент нүхэр Горбачев болон Израилиин министрнүүдэй хоорондо тон шухала уулзалга болоо hэн. Совет политическэ олохон ажал ябуулагшад болон олониитын түлөөлэгшэд Израиль ошожо ерээ hэн. Эдэ бүгэдэ манай харилсаануудые hайжаруулна.

Хоёр ороной хоорондо консульско харилсаануудые тогтоохо тухай бидэ баhа хэлсээбди,— гэжэ СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр тэмдэглэбэ. Тель-Авивта ба Москвада генеральна консульствонуудые нээхэ тухай хэлсэнхэйбди. Эмхидхэлэй, байгууламжын тэндэ хэды хүнэй хүдэлхэ тухай асуудалнуудые hүүлдэ шиидхэхэбди. Эдэ бүгэдые зүбшэн хэлсэхэ болонобди. Долоо хоноод гү, али арбан хоноод иимэ хөөрэлдөө хэжэ шадахабди.

Соёлой һонин

ансамбльнууд энэ һайндэртэ хабаадаха.

Буряад хубсаһанай шэнэ зүйлнүүдые модельернүүд харуулха юм. Буряад, ород хэлэнүүд дээрэ шэнэ номуудай киоск хүдэлхэ. Зүүн зүгэй арадуудай хууша-

«БУРЯАД ҮНЭНЭЙ» ҺАЙНДЭРТЭ УРИНАБДИ!

Байгша оной октябриин 9-дэ үдэшын 19 сагта буряад драмын академическэ театрай ордон соо «Буряад үнэнэй» һайндэр болохо.

Үндэһэн соёл болбосоролоо, эхэ буряад хэлээ хүгжөөхэ, түүхэтэ үнэн зүбые һэргээн бадаруулха ба шухала бусадшье асуудалнуудаар үгэ андалдаан, үргэн ехэ хөөрэлдөөн болохоор хүлеэгдэнэ.

Нэрэтэй солотой эрдэмтэднай, урдаа хараха уран зохёолшоднай, композиторнууднай зоной урда гаража үгэ хэлэхэ, ажалай ветеранууд, уншагшад хөөрэлдөөндэ хабаадаха.

Олондо мэдээжэ болоһон артистнууд, арадай най барилдаа хаража һонирхохот.

«Огонёк» журналай хабсаргалтада захил хэхын тула лотерей наадагдаха.

Гадна захил хэжэ үрдеэгүй зон 1991 оной «Буряад үнэнииие» захиха аргатай байха.

«Буряад үнэнэй» һайндэртэ бултаараа хабаадахыетнай уринабди.

ЭРХИМЛЭХЭ ХҮСЭЛТЭЙ

Үглөөдэр, октябриин 6-да, Полит-гэгээрэлэй байшан соо «Россин дуунууд» гэһэн телерадиоконкурс үнгэргэгдэхэ юм. Тэрээндэ Буряадаймнай уран һайханай мэдээжэ коллективүүд, дуушад хабаадаха. Жэшээнь, республикын габьяата артистка Дарима Дугданова буряад арадайнгаа дуунуудые дуулаха байна. Тиихэдэ Хэжэнгэһээ, Яруунаһаа ба бусад аймагуудһаа ансамбльнууд, дуушад ерэжэ, бэлиг шадабариияа харуулха юм. Улаан-Үдымнай уран һайханай коллективүүд заатагүй хабаадаха ааб даа. Жэшээнь, багшанарай 1-дэхи училищиин «Наран-Туяа» гэжэ трио, Зүүн Сибиириин гүрэнэй соёлой институдай «Забава», соёлой «Рассвет» гэжэ ордонгой уран һайханай ансамбльнууд ород, буряад дуунуудые дуулаха юм. Телерадиоконкурсдо хабаадаха ансамбль, дуушан бүхэнэй бэлиг шадабаряа үрэ түгэсөөр харуулжа, эрхимлэхэ хүсэлтэй байһаниинь эли ааб даа.

И. ХАЗАГАЕВА,
арадай уран бэлигэй научно-методическа түбэй секторые даагша.

Бэшүүрэй районой хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулида Елена Александровна Тугарина үхибүүдые баян дээрэ наадажа һургана. Һурагшад Женя Куприянова, Андрей Горобец, Светлана Павлова гэгшэд эрхим сэгнэлтэнүүдые абана. Тэдэнэр ерэхэ жэлдэ тус һургуулиин баянай класс дүүргэхэ юм.

— Манай һургуулида мүнөө үедэ 36 үхибүүд һурадаг. Тэдэнэртэ дүрбэн багша заадаг юм. Үхибүүд хэшээлнүүдтэ дуратайгаар ябадаг. Коллективэйнгээ хүсөөр концерт, наада эмхидхэдэг гээшэбди. Гэбэшье манай һургуулиин материальна бааза бирагүйшэг даа. Һургуулиин байшан хуушараа. Шэнэ байшан барижа үгэхэбди гэжэ райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Е. Гулгонов найдуулаа бэлэй. Мүнөө үедэ Бэшүүр тосхондо искусствын һургуули нээхээр саг хүрэжэ ерэнхэй гээд һананаб,— гэжэ хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин директор Г. У. Зимогорова хөөрөө һэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: багша Е. А. Тугарина һурагша С. Павлова хоёр хэшээлэй үедэ.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

УРАН ЗОХЁОЛШОД ХЭЛСЭЭ БАТАЛБА

Эдэ үдэрнүүдтэ Монголой Арадай Республикын Уран зохёолшодой холбооной генеральна соведэй гэшүүд, прозоор болон авторска эрхын талаар советник, уран зохёолшо Д. Норов, литература шэнжэлэгшэ Ц. Жамсаранжав гэгшэд Улаан-Үдэ ерэжэ, Буряадай болон Монголой уран зохёолшодой холбоонуудай дунда хэлсээ баталба. Баталагдаһан хэлсээнэй ёһоор хоёр талаһаа уран зохёолшодой делегацинууд харилсан ябалсажа байха, мүн номууд хэблэгдэхэ, антологинууд гаргагдаха байна.

Монголһоо ерэһэн уран зохёолшод Х. Намсараевай нэрэмжэтэ литературна музейдэ хүрөө. Буряад уг гарбалтай Ц. Жамсаранжав профессор Ц. Жамсарано тухай очеркын материалнуудые суглуулжа бусаба.

Б. ЖИГМЫТОВ,
Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшын орлогшо.

ХОРИ, ХЭЖЭНГЭЭР...

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай бүлэг артистнууд һонирхолтой программатай концерт бэлдээд, Хори, Хэжэнгын аймагуудай хүдөө нютагуудаар хорин хоногто ябажа ерэбэ.

Тараа хуряалгын түлэг дундаа ябуулагдажа байһан энэ үедэ буряад артистнуудай дээдэ үеын түлөөлэгшэ, Буряадай АССР-эй арадай артистка Сэрэмжэ Уладаева, дунда үеын, мүн лэ Буряадай АССР-эй арадай артист, Буряадай Гүрэнэй шангай лауреат Михаил Елбонов болоод залуу үеын залуу артистнууд Эржэн, Саяан Жамбаловтан концертын программада оруулагдаһан зүжэгүүдһээ хэһэгүүдые, мүнөө үеын буряад дуунуудые гүйсэдхэжэ, харагшадта һайшаагдаа.

Театрай хүгжэмэй талые даагша, композитор Владлен Пантаевай хүтэлбэри доро буряад арадай хүгжэмэй инструментнүүдэй оркестр ирагуу дуунуудые гүйсэдхөө юм.

Манай корр.

Манай хөөрэлдөөн

ҺАЙНИИЕ ХҮСЭБЭ

Англиин эрдэмтэ, монголшо-этнограф К. Хамфри манай республикада хэдэн хоногой туршада айлшалба. Хариин оронoй эрдэмтэтэй уулзахадаа, намайе һонирхуулһан хэдэн асуудалда харюусахыень гуйбаб.

— Манай республикада ерэһэн зорилгоёо дуулгыт!

— Би «Байгал шадарай хүн» гэһэн конференцидэ хабаадалсахаяа ерээб. Тэрэшэлэн научна харилсаа холбоо байгуулха хүсэл бии һэн. Гадна буддын шажан тухай мэдэжэ абаха дуратайб. Буряадай Эрдэмэй түбэй архивай таһагта хүдэлхэ хүсэлтэй һэм.

— Манай Буряад орон тухай та хоёр ном бэшэһэн байнат. Гэхэ зуура номуудыетнай манай эндэ хэншье уншаагүй. Ушарынь гэхэдэ, номуудаа нютагтаа түрэл хэлэн дээрээ хэблүүлэнхэйт. Теэд тэдэнээ Буряадта гаргуулха тухайгаа бодомжолоо һэн гүт?

— Номуудаа танай эндэ хэблүүлбэл, баяртай байха һэм.

— Англида буддын шажантан бии ха гү?

— Бии. Хүдөө нютагуудта буддын шажанай дасангууд бии. Шри Ланка оронһоо энэ шажан манайда дэлгэрһэн түүхэтэй юм.

— Баруунай монголшод сооһоо Буряад орон тухай бэшэһэн хүн үшөө бии гү?

— Үнгэрһэн зуун жэлдэ Буряадта ажал хэрэгүүдээ ябуулһан англи миссионернүүд тухай Чарльз Боуден ном бэшэнхэй. Үшөө нэгэ эрдэмтэн — Ж. Куртин XIX зуун жэлдэ һууһан буряадуудай ажабайдал тухай бэшэһэн байха.

— Республикадамнай университет бии болгохо тушаа мүнөө ехэ хөөрэлдөөн болоно. Энээн тухай танай һанамжа!

— Буряадтатнай университет байха ёһотой гэжэ би һананаб. Буряадууд ёһо гуримтай, эрдэм мэдэсэтэй зон гэжэ би ажаглаа һэм.

— Манай республикын зонтой уулзаад байхадаа, ямар бодол түрэнэб?

— Ехэ хүндэмүүшэ, олон юумээр һонирходог зон байна. Илангаяа залуушуулай дунда дээдэ мэргэжэлтэй хүнүүд олон ха. Баргажанай аймагай Баян-Гол гэжэ нютагта болоһон уулзалганууд мартагдашагүй. Эндэ 1967, 1975 онуудта хүдэлөө һэм.

— Гэр бүлэ, өөр тухайгаа дуулгыт!

— Бага наһаяа Шотландида үнгэргөөб. Эдир залуу һаа этнографида дуратай һэм. Тиимэһээ энэ мэргэжэлдээ һурахаяа Кембриджскэ университедтэ орооб. Тэрэнээ дүүргэжэд, Москвагай университедэй аспирантурада мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн байнаб. Минии хүтэлбэрилэгшэ — Сергей Николаевич Буряад орон тухай темэ дээрэ хүдэлхыемни дурадхаа һэн. 1967 ондо Буряадта түрүүшынхиеэ ерээб. Энээнэй һүүлдэ диссертаци бэшэһэн байнаб. Нүхэрни Мартин Рис юм, үргэжэ абаһан басагатайбди.

— Англиин эхэнэрнүүд нэн түрүүн гэрэй һайн эзэн байха ёһотой гэжэ дуулаһан байнаб. Харин тиихэдэ та хажуугаарнь үшөө эрдэмтэн байкат. Танда хүшэр бэшэ гү!

— Та нэгэ жаа буруугаар хэлэнэт. Англида бүхы эхэнэрнүүд хүдэлдэг, гэрэйнгээ ажал ябуулдаг юм. Магад, танай эндэ эхэнэрнүүд сүлөө сагаар элбэг? Олон хоногоор командировкодо ябахадаа, гэр бүлэеэ һанажа, сэдьхэлээ үбдэдэгби.

— Саашанхи түсэбүүдтээр, танилсуулыт.

— Дагуур яһатанай бөө мүргэлдэ зорюулагдаһан номоо дүүргэхэ хүсэлэнтэйб. Удаань Буряадтахи болон Монголой буддын шажан тухай темэ дээрэ хүдэлхэб. Залуу монголшо эрдэмтэдые бэлдэхэ хүдэлмэри Англида ябуулхаб.

В. ТАРАСОВ,
манай штатнабэшэ корр.

ДҮЛЭТЭ ДАЙЕ ГАТАЛҺАН БААТАР

«Гвардиин ахамад сержант Тонтоев Сергей Шармаевичта. Хүндэтэ нүхэр! Агууехэ Эсэгэ оронoо хамгаалгын дайн Илалтаар дүүрэбэ. Ташье энэ Илалтада өөрынгөө хубита оруулаа саат. Гал дүлэн, үхэлтэ аюул соогуур Эхэ оронойнгоо түлөө урагшаа дабшаат. Хэды хүшэр хүндые, үхэл зоболонгые дабажа, шунахай дайсаниие даралсабат.

Танай албалжа гараһан Алдар солото 1-дэхи Украинска фронтын Улаан туг дээрэ Илалтануудайтнай мартагдашагүй түүхэнүүд бэшээтэй. Дон мүрэнэй шадар ба Курска дүхэригэй байлдаанда Илалта туйлаад, Днепр мүрэниие гаталжа, Совет Украинын ниислэл — Киев хотые фашис булимтарагшадһаа сүлөөлэлсөөт.

Житомир, Ровно, Проскуров, Винницэ, Каменец-Подольский, Ковель, Тернополь, Черновицы, Станислав, Дрогобыж болон Львов городуудые танай шэн габьяата Украинска фронт сүлөөлөө.

Польшые, Сан болон Вислэ мүрэнүүдые гаталжа, Краков, Верхняя Силезия хотонуудые сүлөөлхэдөө, хатуу шэрүүн байлдаанууд соогуур гараад фашис Германиин газарта орожо Одер, Гейссе, Шпрее мүрэнүүдые гаталһаар Эльбэ мүрэндэ хүрөөд, Германиин түбтэ союзна гүрэнүүдэй сэрэгшэдтэй уулзаад, Илалтын тугай намилзажа байхада Прага шадар үлэһэн гитлеровецүүдые бута сохиһон шэн зоригто Алдар солотойт»— гэжэ 1-дэхи Украинска фронтын сэрэгүүдые командалагша Советскэ Союзай Маршал И. Конев, фронтын Сэрэгэй Соведэй гэшүүн генерал-лейтенант К. Крайнюков, фронтын штабай начальник армиин генерал И. Петров гурбанай гар табилгатай иимэ Баярай бэшэг бидэ дайнай болон ажалай ветеран С. Ш. Тонтоевойдо уншаа һэмди.

1941 оной август һара һэн. Тэрэ үедэ эдир залуу Сергей Тонтоев Благовещенск хотодо кадрова сэрэгтэ алба гаража байһан юм. Сэрэгэй албанда байхадаа, сэрэгшэн Тонтоев Т-24 түхэлэй танкда механик-жолоошон байһан юм. Тэрэ үедэ сэрэгшэд-танкистнууд техникэ һайнаар шудалжа, дайшалхы дүй дүршэлдэ һуража байгаа. Дайнай эхилһээр хоёр һара болоод байхадань, тэдэниие баруун фронт эльгээгээ һэн. Тэрэ гэһээр 10-дахи гвардейскэ танкова дивизидэ оруулагдажа, аюулта дайнай дүлэн руу орошоһон юм. Энэл дивизидээ дайгаа даран, даагаа һүүлдэтэрөө гвардиин старшина Тонтоев алба хэһэн намтартай, Москва, Смоленск, Сталинградай, Курска дүхэригэй, олондо мэдээжэ Прохоровко шадарай шанга байлдаануудта тэрэнэй дивизи хабаадалсажа, Илалтын хэрэгтэ ехэхэн хубитаяа оруулһан түүхэтэй.

— Эдэ бүгэдэ шанга байлдаанууд маанадта, тэрэ үеын сэрэгшэдтэ мартагдаха аал? Үгы даа, үгы! Прохоровкодо болоһон танкоза байлдаан байд гээд лэ зүүдэндэм ородог юм. Тэрэ байлдаан Эсэгэ оронoо хамгаалгын дайнай түүхэдэ алтан үзэгүүдээр бэшэгдэнхэй. Фашистнуудай хара мянган танкнууд абарга могойнуудтал урдаһаамнай үхэлэй галаар шэдэнэ. Манайшье Т-34 түхэлэй танкнууд солбон шударгыгаар тэдэнэй урдаһаа шуумайнад. Танкнуудай гэнжэнүүдэй хабиралдаан, нюдэ хордохоор утаан униар... Талмай дээрэ бута сохигдоһон техникэнүүд. Униарта заримдаа хүнэй мяханай шатаһан үнэр гутаха. Дайн хэдээ дайн гээшэ. Прохоровкодо манай танкова сэрэг илажа шадаа һэн. Манай танкын экипажайшье оруулһан хубита энэ Илалтада бии гэхэдэ алдуу болохогүй,— гэжэ Сергей Шармаевич хэлэнэ.

Сергей Шармаевич Тонтоев манай районой Жэмһэг нютагта түрэһэн намтартай. Эдир бага наһанһаа хүдөөгэй ажалда хүдэржэһэн бэетэй. Хүшэр хүндые гаталха аргатай, хүмүүжүүлгэ абаһан байгаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Дүлэтэ дайе гаталхадаа тэрэ нэгэнтэ бэшэ шархатаһан байха юм. Гвардиин сержант Тонтоев Эхэ оронойнгоо түлөө эрэлхэг зоригоор дайшалхы баатаршалга гаргажа дайе саралсаа.

— 1941 оной намар һэн. Москва шадархи байлдаанда би шархатаһан байгааб. Намайе медсанбат абаашаһан юм хаш. Медсанбат абаашагдаһан намайе хосороо гэжэ манай командовни һанажа, минии түрэлхи абга эзы Сыбык Будаевна Тонтоевада, минии байлдаанда унаһан тухайм үнэмшэлгэ эльгээһэн байха юм. Тэрэн соо: «Москвагай областиин, Тургеневскэ районой түбтэ хүдөөлүүлэгдээ»,— гэжэ бэшээтэй байгаа — гээд ветеран хөөрөө һэн.

Эсэгэ оронoо хамгаалгын Агууехэ дайе манай Эхэ оронoй олон тоото арадууд илажа гараһан намтартай. Тэрэ тоодо манай буряад арадай хүбүүд оролсоно. Хэдэн бэрхэ хүбүүднай хосорооб даа.

— Манай Түнхэнэй хүбүүд, минии үетэд гайхамшагта баатаршалгануудые гаргаа бэлэй. Тэдэниие тоолобол, Жамбал Тулаев, Самбуу Булутов дайнай геройнууд болоһон. Теэд Лобсон Ивахинов, Похонов, Шагланов болон бусад хүбүүд Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэхөөр зууршалагдаһан байгаа, теэд документнүүдынь хаанашьеб торолдоһон байна. Тиимэ һэн хойнонь эдэ нүхэдэй хэрэгүүдые шэнээр бодхоожо һэргээн хараха байгаа,— гэжэ ветеран нүхэд тухайгаа һанаагаа зобоно. Иимэл даа хүшэр хүндэ наһа гаталһан хүнүүд. Тэдэнэй зүрхэн жэбэртэ дарагдаагүй, зөөлэн уян ёһоороо.

Сэрэгшэн, гвардиин старшина Тонтоев Эсэгэ оронoо хамгаалтын дайнда шэн габьяа, баатаршалга харуулһанайнгаа түлөө Алдар Солын, «Эсэгэ Оронoо Хамгаалгын» хоёр, «Улаан Одоной» орденуудаар шагнагдаанхай. Мүн ветеранай үбсүүндэ «Фашис Германиие илаһанай түлөө» «Прага хотые сүлөөлһэнэй түлөө», «Берлин абаһанай түлөө» гэһэн, мүн бусад олон медальнууд толорно.

Дайгаа даража, даагаа һүлдэжэ, түрэл нютагаа бусаад, КПСС-эй райкомдо жолоошоноор хүдэлжэ байтараа, жэлэй курсануудые дүүргэжэ, райкомой инструктораар хүдэлөө. Мүн Хэрэнэй МТС-тэ гаражые даагшаар, хожомынь «Путь Ленина» колхозой түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлөө. Һүүлдэнь Жэмһэгэй сомоной Соведэй түрүүлэгшээр 3 зэрлалай туршада хүдэлжэ гараһан байха юм. Жараад онуудта Сергей Шармаевич Тувын АССР-тэ гэр бүлөөрөө зөөжэ ошонхой, мүнөөшье хүрэтэр тэндээ ажаһууна. Тэрэ аяар 20 жэлэй туршада жолоошоноор хүдэлжэ, һүүлшын табан жэлэй туршада автомеханигаар ажаллана. Тэрэнэй наһанайнь хани нүхэр Ирина Лобсоновна багша мэргэжэлтэй хүн юм. Наһанай амаралтада гараһанай һүүлдэ дотоодын хэрэгүүдэй министерствэдэ харуулшанай бригадираар хүдэлһэн байна.

Тонтоевтон — тон баян гэр бүлэ. Тэдэнэр дүрбэн хүбүүдые, гурбан басагадые түрэжэ, зүбөөр хүмүүжүүлжэ, наһанайнь харгыда гаргаһан хүндэтэй эхэ эсэгэ хоёр юм. Тэдэнэй басаган Эльвира Сергеевна Бандеева — Кызыл хотын автодорожно техникумэй багша. Карл Сергеевич МИ-8 түхэлэй вертолёдой вертолётчигоор 15 жэлэй туршада хүдэлжэ байна. Александр Тонтоев проектно-сметнэ бюрогой ахамад инженерээр Кы-

Спорт — Спорт — Спорт

НҮХЭД ЁҺОНОЙ УУЛЗАЛГА

«Сэлэнгэ»— Константин Кабунов, Сергей Иванов, Виктор Машковский, Орснок Озиев, Владимир Чумков, Сергей Кокорин [Сергей Капакин], Алексей Карпов, Олег Соболев, Юрий Гришин [Валерий Истомин], Леонид Иванов, Александр Алферов.

КНДР — Зен Нам Чер, Ким Ен Гук, Кан Чер Хо, Со Сун Гук, Ким Ен Гун, Ли Ен Гун, Ли Ен Хун, Ким Ен Себ, Заи Ин Сен, Ли Зен Гу, Ча Ен Мен.

Судьянар — Бүхэсоюзна категориин судья Сергей Казаков, республикын категориин судьянууд Игорь Назаров (хоюулаа Улаан-Үдэ), Сергей Писковой (Шэтэ).

Футболоор нүхэд ёһоной уласхоорондын мүрысөөн Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ болобо. «Сэлэнгэ» командын футболистнуудта Корейн Арадай-Демократическа Республикын Пхеньян хотын футболистнууд айлшаар ерэһэн байгаа.

Корейн Арадай-Демократическа Республикын түмэр замай баруун управлениин футболой клубай команда Улаан-Үдэ хотодо түрүүшынхеэ ерэбэ. Забайкалиин түмэр замай хүтэлбэрилэгшэд болон дорпрофсожой уряалаар эдэнэр Шэтын областьдо ерэһэн байгаа. Айлшад эндэ хэдэн хоногой туршада байхадаа, Шэтын «Локомотив», областиин чемпион Балейн «Горняк», Чернышевскиин түмэр замай узелай суглуулагдамал командануудтай, Краснокаменскын «Аргунь» клубай футболистнуудтай нүхэд ёһоной уулзалга хэбэ. Мүн айлшад эдэнэртэ ерэхынгээ урда тээ Хабаровск хотын стадион дээрэ уласхоорондын уулзалгануудые үнгэргөө юм. Хабаровск хототой аха дүү ёһоной харилсаатай болоһон Японой Нингата хотын футболистнууд, Комсомольск-на-Амуре хотын «Амур» командануудтай наадаһан байха юм. Эндэ Хабаровскын, Нингатын, КНДР-эй командануудтай түрүүшын гурбан һуури эзэлһэн байгаа. КНДР-эй футболистнууд «Амурай» командые 8:0 тоотойгоор шүүһэн юм.

Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ хотын ажалшад һаяхан олоороо сугларжа, нүхэд ёһоной наада һонирхожо хараа. Стадионой талмай дээрэ айлшадай үндэр, гоё һайхан бэетэй футболистнууд гаража, сугларгашадай амаршалгада харюусана. Энээнэй удаа наадан эхилжэ, «Сэлэнгын» футболистнууд айлшадайнгаа тала руу добтолжо ороно. Командын гэшүүд Кокорин, Соболев, Алферов гэгшэдэй түрүүшын добтолгые айлшадай хамгаалагшад саража үрдинэ. Тиигээшье һаа, талмайн баруун захаар добтолһон Олег Соболевые зогсоожо шадангүй, түрүүшын бүмбэгэ ворота руугаа алдаба. Нааданай эхилһээр гушаад минутын ябажа байхада, айлшад алдуу гаргажа, ворота руугаа 11 метрэй ялын бүмбэгэ сохюулха болобо. Энээниие Сергей Кокорин сохижо оруулба.

Хоёрдохи хахадта айлшадай добтологшод Ча Ен Мен, Ким Ен Себ, Ли Ен Хун гэгшэд хурдан солбоноор наадажа, бүмбэгэ абаашье һаа, тэрэнээ онобшотойгоор сохижо үрдингүй, хэдэн удаа миин һалаха юм.

Нааданай эхилһээр 65-дахи, 85-дахи минутын ябажа байхада, «Сэлэнгын» добтологшод Олег Соболев, Юрий Гришин гэгшэд хоёр бүмбэгэ сохижо, уулзалгаяа 4:0 гэһэн тоотойгоор түгэсхэбэ.

— Манай орондо футболой наадан һэргээгдэжэ эхилһээр тиимэшье үнинэй бэшэ юм. Харин танай орондо футболистнууд олон гээшэ. Бидэнэр хүршэнэрэйнгөө баян дүй дүршэлдэ һураха, халан абаха гэһэн зорилготой хоёрдохи жэлээ Совет орондо ерээбди. Танай, мүн Хабаровскын футболистнууд һайнаар наададаг байна,— гэжэ командын нэгэдэхи тренер Ли Сен Гун тэмдэглээ һэн.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ТОБШОХОНООР...

БАРИЛДААН. Дэлхэйн чемпион Борис Будаев СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Япондо үнгэргэгдэхэ заншалта ехэ мүрысөөндэ хабаадахаяа ошобо. Нёдондо СССР-эй, США-гай болон Японой суглуулагдамал командануудай дунда үнгэргэгдэһэн нүхэд ёһоной уулзалгада нютагаймнай хүбүүн хабаадахадаа, 68 килограммай шэгнүүртэ илалта туйлаа һэн.

* * *

Залуушуулай дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар уласхоорондын ехэ мүрысөөн Корейн Арадай-Демократическа Республикын ниислэл — Пхеньян хотодо дүүрэбэ. Дэлхэйн арба гаран оронуудай 150-һаа дээшэ бэлигтэй бэрхэ залуу барилдаашад хабаадаһан байгаа.

Энэ жэлдэ СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ бронзо медаляар шагнагдаһан Зүүн Сибириин технологическа институдай нэгэдэхи курсын студент, спортын мастер Леонид Ширапжалсанов 50 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, дүрбэдэхи һуури эзэлбэ. Энэнь «Динамо» бүлгэмэй тренер, спортын мастер В. А. Вострецовой һурагшын ехэ амжалта гээшэ.

* * *

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар уласхоорондын ехэ мүрысөөн Италида боложо байна. СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаһан «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска соведэй түлөөлэгшэ, спортын мастер Сырен-Доржо Халтанов энэ нааданда хабаадана.

БОКС. СССР-эй Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн октябрин 7-до Симферополь хотодо нээгдэхэнь, Зүүн-Сибириин технологическа институдай студентнэр Түмэн Шутуков, Евгений Мурзин, Буряадай багшанарай институдай студентнэр Бата Батуев, Александр Кривоносов гэгшэд РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Евпаторк хотодо һорилго бэлэдхэл хэжэ байна.

* * *

ҺУР ХАРБАЛГА. Улаан-Үдын техническэ мэргэжэлэй 7-дохи училищиин һурагша, уласхоорондын классай спортын мастер Валерий Лысенко СССР-эй олимпийскэ суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Турцида үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ хабаадаба. Тиихэдээ тэрэ эрэшүүлэй дундаһаа 14-дэхи һуури эзэлээ. Душанбе хотын уласхоорондын классай спортын мастер Вадим Шикарев илалта туйлаба. Дэлхэйн 10 гаран оронoй 120-ёод мэргэшүүл энэ мүрысөөндэ хабаадаһан байха юм.

Һур харбалгаар «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Шэнэ-Каховко хотодо боложо байна. Уласхоорондын классай спортын мастернууд Валерий Лысенко, Валентин Дарханов, спортын мастернууд Жаргал Дамбиев, Саян Жалсараев, Маюр Ринчиндоржиев, Валентина Савельева, Ирина Болдохонова, Елена Цыганова болон бусад манай республикын нэрэ хүндые хамгаална.

ФУТБОЛ. Клубай командануудай дунда республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн түгэсхэхы шатадаа оробо. ЛВРЗ-гэй спортклубай болон Гусиноозерскын «Шахтер» команданууд тус тустаа 33 очко абаад, түрүү һуури эзэлжэ ябана. Авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй «Забайкалец» команда тэдэнэрһээ нэгэ очкогоор гартана. Эдэнэй али нэгэ командань чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхэ юм. Транспортын «Локомотив», Окохойн «Восход», прибор бүтээлгын нэгэдэлэй «Торпедо» команданууд дүрбэдэхи һуурида гарахын түлөө тэмсэнэ.

Ж. БАТОМУНКОЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ
мүнөөдэрэй номерто

СССР-эй болон РСФСР-эй Верховно Соведүүдэй сессинүүдэй ээлжээтэ заседанинууд дээрэһээ ТАСС-ай парламентскэ корреспондентнүүдэй бэшэһэн тоосоон газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанда бэрлагдаба.

Республикын колхоз болон совхозуудта ниитын эдууһа малда үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэриин ябаса тухай тобшоор хөөрэһэн мэдээсэлнүүдэй суглуулбари номерой нэгэдэхи хуудаһанда байха. Журналист Сергей Гурсвой «Гэдэргээ сухарилтагүйгөөр...» гэжэ гаршагтай репортаж олоной һонорто үгтэбэ. Яруунын районой «Победа», «Коммунизм» колхозуудта энэ харюусалгатай хүдэлмэриин ямараар ябуулагдажа байһан тухай автор энэ репортаж соогоо хөөрэнэ.

Хэблэл тараагшадай дунда газетэ тусхай харалга-конкурс соносхобо. Энэ конкурс тухай мэдээн мүн газетын номерто үгтэнхэй.

«Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй хоёрдохи сессиие угтуулан» гэһэн ниитэ гаршаг доро газетэ уншагшадайнгаа энэ асуудалаар бэшэһэн статья болон һанамжануудые толилжо үргэлжэлһээр.

СССР-эй Президентын Указ, Буряадай АССР-эй бэеэ даанги байдал тухай Декларациин проект номерой гурбадахи хуудаһанда барлагдаба.

Кино, театрнуудта

«Дружба»
Мультфильмы — в 9-50, «Так жить нельзя»— в 11-20, 13-30, 15-40, 18-10, 20-30.

«Родина»
«Иван Васильевич меняет профессию»— в 10, 16, «Так жить нельзя»— в 14, 18-10, «Шина — королева джунглей» (Женщина-Тарзан)— в 12, 20-10, 22-10.

«Прогресс»
Красный зал —«Путь в высший свет»— в 10, 12-10, 14-20, 16-20, 18-20, 20-20, Зеленый зал — «Допинг для ангелов»— в 10, 14, 16, 20-40, «Могила светлячка»— в 14, «Легенда о Нарайяме» (2 серии)— а 17-50.

«Октябрь»
«Властелин времени»— в 9-40, «Так жить нельзя»— в 11-20, 15-20, 19-20, «Точный удар»— в 13-20, 17-20, 21-20.

«Восток»
«Третий дракон» — в 15-30, «109-ый идет без остановки»— в 17, 19, 21.

«Байкал»
«Как три мушкетера» (2 серии)— в 18, 20-30.

«Аршан»
«Преступление Антуана» — в 19, 21.

ДКиТ ЛВРЗ
«Отпетые мощенники»— в 19, 21.

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, агропромышленный —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58; культуры и школ —2-60-21, 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров —2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск —35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское 3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Заказ № 229.